

ONTWERPBESLUIT DUINEN VLIELAND

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2004/813/EG van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (Pb EG L 387);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Duinen Vlieland**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG (prioritaire habitattypen aangeduid met een sterretje):
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2110 Embryonale wandelende duinen
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG (prioritaire soorten aangeduid met een sterretje):
 - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

1. Het besluit tot aanwijzing van de speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II, Stcrt. 2005, nr. 69) wordt gewijzigd voor zover het besluit betrekking heeft op het als **Duinen Vlieland** aangeduide gebied.

2. Bij de in het eerste lid genoemde gebied worden aangewezen of komen te vervallen: de in paragraaf 3.3 van de bij dit besluit behorende nota van toelichting bedoelde gebieden.
3. Paragrafen 3.1 en 3.3 van de nota van toelichting met kenmerk TRCJZ/2004/1725C, behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit, worden vervangen door de paragrafen 3.1, 3.3 en 3.4 van de nota van toelichting bij dit besluit.
4. Aan paragraaf 4.2 van de nota van toelichting, behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit, worden toegevoegd de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG: Porseleinhoen, Velduil en Grauwe klauwier.
5. In paragraaf 4.2 van de nota van toelichting, behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit, vervalt de volgende trekvogelsoort, welke wordt beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG: Wulp.
6. Paragraaf 4.4 en de hoofdstukken 5, 6 en 7 van de nota van toelichting, behorende bij het in het eerste lid bedoelde besluit, vervallen.
7. De kaart behorende bij in het eerste lid bedoelde besluit wordt ingetrokken voor zover de kaart betrekking heeft op het als Duinen Vlieland aangeduide gebied.

Artikel 3

1. De aanwijzingen bedoeld in artikel 1 en 2, en de wijziging van de in artikel 2 bedoelde besluiten, gaan vergezeld van een nota van toelichting en een kaart, welke deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 bedoelde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Duinen Vlieland**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid van de Natuurbeschermingswet 1998, is opgenomen in de nota van toelichting behorende bij dit besluit.

Artikel 4

1. Dit besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

Dit ontwerpbesluit, de kaart en de nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Noord van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN. Ter inzage legging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen en openbare bibliotheken van de betreffende gemeente(n), in het kantoor van het waterschap waaronder het gebied valt, en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het ontwerpbesluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minInv.nl/natuurwetgeving>.

Het definitieve besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

Een ieder kan een zienswijze binnen zes weken na de ter inzage legging van dit ontwerpbesluit schriftelijk of mondeling naar voren brengen. Schriftelijke zienswijzen kunt u indienen bij het Inspraakpunt, zoals aangegeven in de bekendmaking. Een mondelinge zienswijze kunt u naar voren brengen op de wijze zoals deze in de bekendmaking is aangegeven. U wordt verzocht een kaart bij te voegen indien de zienswijze betrekking heeft op bepaalde percelen. Beroep tegen het definitieve besluit kan alleen worden ingesteld door een belanghebbende die een zienswijze naar voren heeft gebracht.

**Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland waarin opgenomen:
nota van toelichting bij de aanwijzing van Duinen Vlieland als speciale beschermingszone in het kader van de richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn;
alsmede nota van toelichting met kenmerk TRCJZ/2004/1725C en behorende bij besluit DRR&R/2005/1065 II tot aanwijzing van Duinen Vlieland als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1. INLEIDING

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Vlieland aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt de aanwijzing van Duinen Vlieland als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn gewijzigd. Deze wijziging heeft in elk geval betrekking op de vogelsoorten waarvoor dit gebied is aangewezen hetgeen is gebaseerd op toepassing van de criteria, die zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000¹. Alle aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De aanwijzing als Wetland, die indertijd middels het besluit van 28 februari 2005 (DRR&R/2004/3998II) voor het gebied "Waddeneilanden en Noordzeekustzone" is geschied, wordt door dit besluit niet gewijzigd.

In hoofdstuk 2 van deze nota van toelichting worden de aanwijzingen onder Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. In dit hoofdstuk wordt tevens melding gemaakt van de status van beschermd natuurmoment voor een deel van het Natura 2000-gebied, welke inmiddels is komen te vervallen of bij dit besluit komt te vervallen. Deze toelichting omvat verder in hoofdstuk 3 de gebiedsbeschrijving, bijzonderheden met betrekking tot de begrenzing en een toelichting op de kaart. Tenslotte zijn in hoofdstuk 4 de instandhoudingsdoelstellingen vermeld.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Vlieland aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Duinen Vlieland" en onder nummer NL2003061 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Het gebied Duinen Vlieland is op 7 april 2005 (besluit DRR&R/2005/1065 II) onder de naam "Duinen Vlieland" aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als "Vogelrichtlijngebied"). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL3009009. Duinen Vlieland was al eerder bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/320) aangewezen als onderdeel van het

¹ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing

Vogelrichtlijngebied "Waddeneilanden, Noordzeekustzone, Breebaart", maar in beslissing op bezwaar van 7 april 2005 (Stcrt. 2005, nr. 69) is het in 2000 aangewezen gebied gesplitst in zes afzonderlijke Vogelrichtlijngebieden: Duinen Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone. Door middel van dit besluit wordt de nota van toelichting met kenmerk TRCJZ/2004/1725C gewijzigd en de kaart behorende bij besluit DRR&R/2005/1065 II en betrekking hebbende op het gebied Duinen Vlieland ingetrokken. Uit het vorige besluit overgenomen tekstdelen zijn in deze nota van toelichting cursief gezet².

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland (landelijk gebiedsnummer 3) omvat het Vogelrichtlijngebied Duinen Vlieland en het gelijknamige Habitatrictlijngebied. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrictlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Natura 2000 bestrijkt ook de onder Vogelrichtlijn aangewezen gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 4) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 Doelendocument. Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 Profielendocument. Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt bij aanwijzing als speciale beschermingszone onder artikel 10a de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten³ voor zover deel uitmakend van het Natura 2000-gebied. In dergelijke gevallen heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument betrekking hadden, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 4).

Het Staatsnatuurmonument Waddenzee is aangewezen op 18 mei 1981 (Waddenzee I, NLB-46323/46569, Stcrt. 1981, nr. 93) en gewijzigd op 31 augustus 1987 (NMF/N 87-10390, Stcrt. 1987, nr. 170)

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland ligt in de provincie Fryslân en behoort tot het grondgebied van de gemeente Vlieland.

² De afkorting sbz ("speciale beschermingszone") en de aanduiding "beschermingszone" zijn hierin vervangen door de term "Vogelrichtlijngebied"

³ Beschermde en staatsnatuurmonumenten zijn in de periode 1968-98 aangewezen op grond van respectievelijk artikel 7 en 21 van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, nr. 572)

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied Duinen Vlieland wordt landschappelijk gekenmerkt door een uitgestrekt duingebied en bedijkte kwelders (Kroon's Polders). Vlieland is één van de kleinere eilanden in ons deel van de Waddenzee. De droge duinen zijn relatief kalkarm wat zich uit in korstmosrijke duingraslanden en heidebegroeiingen. Het gebied omvat ook enige boscomplexen die bestaan uit aangeplant naald- en loofbos en spontane opslag. Aan de westrand van het gebied ligt de Vliehors, een uitgestrekte strandvlakte met pionierduinen, jonge kwelderbegroeiing en een duinvallei. Het grootste deel van de Vliehors ligt in het Natura 2000-gebied Waddenzee.

In het gebied is een grote diversiteit aan duinvalleien aanwezig, die verschillen in de mate van infiltratie dan wel kwel. Centraal op het eiland zijn zure milieus van infiltratievalleien; op de ijsbaan is meer kwel aanwezig. De Kroon's Polders bestaan uit een reeks van duinvalleien met kalkrijke duinvalleivegetatie. Het reservaat bestaat uit een viertal kunstmatig afgesnoerde achterduinse strandvlakten. Ze zijn ooit aangelegd om te voorkomen dat het eiland zou doorbreken en om weiland te creëren. In drie van de vier polders wordt zout water ingelaten.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Duinen Vlieland behoort tot het Natura 2000-landschap 'Duinen'.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Duinen Vlieland is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

De grenzen van een speciale beschermingszone worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen⁴ van de betrokken vogelsoorten. Het gebied Duinen Vlieland is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van kustduinen die het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en dat tevens fungeert als broedgebied van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat - in samenhang met Vogelrichtlijngebied Waddenzee uit 1991 - voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland omvat de duinen en enige

boscomplexen, bedijkte kwelders (Kroon's Polders) en een (klein) deel van een uitgestrekte strandvlakte (de Vliehors). Aan de Noordzeezijde wordt de grens van het Natura 2000-gebied gevormd door de duinvoet. Aan de Waddenzeezijde ligt de grens op de voet van de dijk. Aan het Natura 2000-gebied grenzen landbouwgronden, campings, bedrijventerreinen en de bebouwde kom van Oost-Vlieland.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 1.533 ha, waarvan 186 ha uitsluitend Habitatrichtlijngebied betreft. Het overgrote deel van het gebied is zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen.

Het in hoofdstuk 2 genoemde (voormalige) beschermde natuurmonument Waddenzee I valt voor een klein deel binnen de begrenzing van Duinen Vlieland (30 ha). Het grootste deel van dit natuurmonument is gelegen binnen het aangrenzende Natura 2000-gebied Waddenzee.

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde openbare wegen en bebouwing aan de rand van het gebied zijn zo mogelijk buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, perceelscheidingen en de overgang van kwelder naar duin.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is als volgt gewijzigd:

- Aan de oostzijde van de camping Stortemelk is de grens teruggelegd op de meer logische en herkenbare grens van het Vogelrichtlijngebied (- 1,1 ha);
- Een speelveld met groepsaccommodatie Vliehorst (Rozenbottelweg) en een aangrenzende bosstrook zijn uit de begrenzing gehaald (- 1,6 ha).

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is als volgt gewijzigd (bijlage A):

- Rond het bedrijventerrein Oosterseveld is de begrenzing teruggelegd op de meer logische grens van het Habitatrichtlijngebied tussen de bedrijfsterreinen naar het omringende duingebied (- 1,6 ha).

De begrenzing van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied is als volgt gewijzigd (bijlage A):

- Aan de westzijde van de bebouwde kom van Oost-Vlieland is een strook duin toegevoegd (1,1 ha), de grens met de bebouwing langs de Postweg wordt gevormd door de (doorgetrokken) kadastrale grens. Deze strook in eigendom van de Staat (SBB) vormt een geheel met de rest van het duingebied.

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en van (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf

doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en berm of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722).

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, hoofdspoorwegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/ waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/ leefgebieden.
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.
- Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenteen van de dijk. Waar de buitengrens van een landgebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk aan de gebiedszijde.

4. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrictlijn worden bij aanwijzing als Habitatrictlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

4.2 Algemene doelen

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

4.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zilte pionierbegroeiingen is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig, in de vorm van zowel zilte pionierbegroeiingen *zeekraal* (subtype A) als zilte pionierbegroeiingen *zevetmuur* (subtype B).

- H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).
 Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig in de Kroonpolders.
- H2110 Embryonale wandelende duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype embryonale duinen is momenteel spaarzaam aanwezig op de overgang naar de Vliehors. Gezien de afbakening in de begrenzing tussen de Waddeneilanden en Waddenzee of Noordzeekustzone is het areaal op de Waddeneilanden niet zeer groot. Het betreft een habitatype waarvan de exacte locatie en de oppervlakte jaarlijks sterk kunnen wisselen ten gevolge van erosie- en sedimentatieprocessen.
- H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")**
 Doel Behoud oppervlak en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype witte duinen is momenteel over voldoende oppervlakte aanwezig, maar meestal in matige kwaliteit (vastgelegd en daardoor verouderd). Behoud van de kwaliteit (verstuiving) in de zeereep is tevens van belang voor herstel van de kwaliteit van achtergelegen duingraslanden, kwelders en duinvalleien. Gezien de afbakening in de begrenzing tussen de Waddeneilanden en Waddenzee of Noordzeekustzone is het areaal op de Waddeneilanden relatief groot. Het betreft een habitatype waarvan de exacte locatie en de oppervlakte jaarlijks sterk kunnen wijzigen ten gevolge van erosie- en sedimentatieprocessen.
- H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).
 Toelichting Het habitatype grijze duinen is momenteel nog over aanzienlijk oppervlakten in goede kwaliteit aanwezig in de vorm van grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) waardoor het gebied een zeer grote bijdrage levert aan het landelijke doel voor het habitatype. Lokaal zijn de begroeiingen van dit habitatype sterk vergrast. Gezien de landelijke opgave voor uitbreiding oppervlakte en verbetering geldt ook voor dit gebied een verbeteropgave voor de matig ontwikkelde locaties.
- H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum***
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting De habitatypen duinheiden met kraaihei, *vochtig* (subtype A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) zijn momenteel met een grote oppervlakte aanwezig waardoor het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor beide subtypen van dit habitatype levert.

- H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides***
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is momenteel in goede kwaliteit over slechts een kleine oppervlakte aanwezig. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig worden beoordeeld.
- H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype kruipwilgstruwelen is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig, veelal in mozaïek met andere duinvalleibegroeiingen van habitatype H2190 vochtige duinvalleien.
- H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *vochtig* (subtype B).
 Toelichting Het habitatype duinbossen is aanwezig in de vorm van duinbossen, *droog* (subtype A) en *vochtig* (subtype B). Uitbreiding van dit habitatype wordt op verschillende Waddeneilanden nagestreefd ter verbetering van de landelijke spreiding van dit habitatype.
- H2190 Vochtige duinvalleien**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B), uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).
 Toelichting Het habitatype vochtige duinvalleien is momenteel in goede en matige kwaliteit aanwezig. Ten aanzien van het voorkomen van de vier subtypen is er verschil tussen de valleien in het westelijk deel van het eiland (Kroon's Polders, Vliehors, Meeuwenduinen) en het oostelijk deel van het eiland. In het westen komen vooral jongere valleien voor met begroeiingen van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), terwijl in het oosten van het eiland met name het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) aanwezig is. Het gebied levert een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor subtype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).

4.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

- H1903 Groenknolorchis**
 Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.
 Toelichting De groenknolorchis is momenteel in een levensvatbare populatie aanwezig. Voor duurzaam behoud zijn telkens opnieuw jonge successiestadia van habitatype H2190 vochtige duinvalleien, *kalkrijke* (subtype B) noodzakelijk.

4.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 870 paren.

Toelichting Na de vestiging in 1994 is het aantal paren aalscholwers sterk toegenomen tot maximaal 1.003 paren in 2002. Gemiddeld bedroeg het aantal paren in de periode 1999-2003 870. De kolonie bevindt zich in de Kroon's Polders. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 170 paren.

Toelichting Na de vestiging in 1983 is de populatie lepelaars gestaag gegroeid tot maximaal 216 paren in 2002. Gemiddeld bedroeg het aantal paren in de periode 1999-2003 169. Er bevindt zich een verspreide kolonie in de duinen bij Vianen. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2.100 paren.

Toelichting Na een aanvankelijke toename sinds begin vorige eeuw, met enige ups en downs, heeft zeer recent enige afname van de eider plaatsgevonden. Maximaal werden 3.087 paren geteld in 1999 (1754 paren in 2002 en slechts 1055 in 2003). De soort broedt vooral in relatief open duin.

A081 Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting Na de hervestiging in de 70-er is de populatie bruine kiekendieven gestaag gegroeid tot een aantal van 20 paren in 2001 en 19 in 2003. De soort broedt vooral in vochtige duinvalleien en zoekt voedsel over het hele eiland. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A082 Blauwe kiekendief

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 9 paren.

Toelichting Na de vestiging in het open duin van Vlieland in de 70-er was er aanvankelijk een geleidelijke toename van het aantal blauwe kiekendieven. In 1995 werden nog 9 paren vastgesteld. Daarna liep de stand terug: 4 paren in 2001 en 2 paren in 2002 en 2003. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar

draagt wel bij aan de draagkracht in de regio centrale Waddengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A119 Porseleinhoen

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 4 paren.

Toelichting De porseleinhoen is een zeer schaarse broedvogel in de Kroon's Polder met hooguit enkele paren. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet noodzakelijk gezien het geringe areaal potentieel biotoop. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie.

A138 Strandplevier

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een voor een populatie van ten minste 5 paren.

Toelichting In de 60-er jaren was er nog een sleutelpopulatie strandplevieren aanwezig. Momenteel staat de soort op het punt van uitsterven op Vlieland (2 paren in 2001, 0 paren in 2002 en 2 paren in 2003). Broedgevallen vinden doorgaans plaats op (schelpen)strand, bijvoorbeeld op de Vliehors. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Waddengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A183 Kleine mantelmeeuw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 2.500 paren.

Toelichting Na de vestiging in de 70-er jaren is het aantal paren kleine mantelmeeuwen sterk toegenomen. Aan deze groei lijkt nog geen einde te zijn gekomen. In 2002 zijn 3.019 paren waargenomen en in 2003 2.807. De soort broedt vooral in open duin. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A222 Velduil

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1 paar.

Toelichting Van oudsher is de velduil een zeldzame broedvogel met jaarlijks hooguit enkele paren. Ook in deze eeuw is de soort nog af en toe broedend met maximaal 1 paar. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A277 Tapuit

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 35 paren.

Toelichting De tapuit is ook op Vlieland recentelijk sterk afgenomen. In 2003 zijn 14 paren waargenomen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A338 Grauwe klauwier

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1 paar.

Toelichting: In 2005 is voor het eerst sinds jaren weer een broedgeval van de grauwe klauwier vastgesteld nadat enige jaren reeds potentiële broedparen waren waargenomen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie gewenst. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

4.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 610 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de aalscholver o.a. een functie als slaappleats. Trendgegevens niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddelde 90 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen lepelaars zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als slaappleats (Kroon's Polders) voor vogels die in de omgeving foerageren, in relatie tot de lokale, sterk gegroeide broedkolonie. Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 220 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de pijlstaart die in de omgeving foerageren o.a. een functie als slaappleats. Trendgegevens van de soort zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding heeft betrekking op de toekomstverwachting (afname internationale populatie).

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 260 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor slobeend die in de omgeving foerageren o.a. een functie als slaappleats (Kroon's Polders). Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 220 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor kluten die op het aangrenzende wad foerageren o.a. een functie als slaappleats (Kroon's Polders). Trendgegevens van de soort zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke aantallen liggen boven de drempelwaarde.

A162 Tureluur

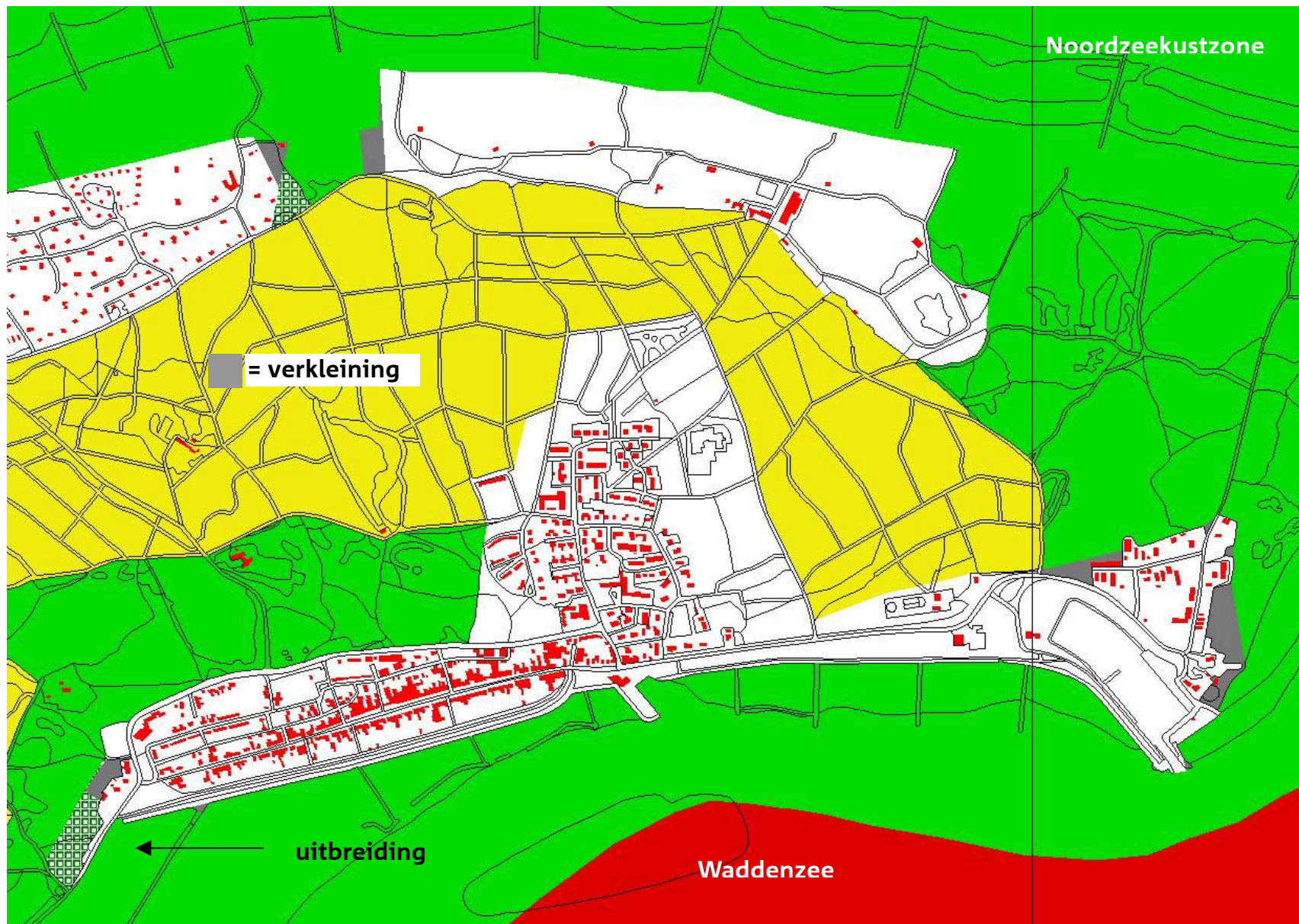
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.100 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting De aantallen tureluurs zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor tureluurs die op het aangrenzende wad foerageren o.a. een functie als slaappleats (Kroon's Polders). Trendgegevens zijn niet beschikbaar. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave van toepassing.

4.7 Beschermd natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied Duinen Vlieland omvat (een deel van) een (voormalig) staatsnatuurmonument, namelijk Waddenzee I (zie hoofdstuk 2). Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft de instandhoudingsdoelstelling voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de "oude doelen"). Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura 2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura 2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang in het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura 2000-doelen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie bij dit besluit gevoegd (bijlage B).

3. Vlieland

Kenmerk
NLB-46323/46569

RIJSWIJK (ZH)
18 mei 1981

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat de gedeelten van de Waddenzee, die op de bijbehorende kaarten SN 75 zijn aangeduid met een verticale arcering, afzonderlijk en in hun onderlinge samenhang van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis;

Overwegende, dat deze gedeelten van de Waddenzee mitsdien een natuurmonument zijn in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, de Colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Ameland, Anna Paulowna, Hefshuizen, Oostdongeradeel, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel, Ulrum, Vlieland, Warffum, Westdongeradeel en Wieringen, en de Colleges van Gedeputeerde Staten van Friesland, Groningen en Noord-Holland;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Binnenlandse Zaken, van Defensie, van Economische Zaken, van Financiën, van Landbouw en Visserij, van Onderwijs en Wetenschappen, van Verkeer en Waterstaat, van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Volkshuisvesting en Ruimelijke Ordening;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

Het op de bij deze beschikking behorende kaarten SN 75 met een verticale arcering aangegeven gedeelte van het Nederlandse Waddenzegebied wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

De toelichting bij deze beschikking maakt onlosmakelijk deel uit van deze aanwijzing.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,

G.C. Wallis de Vries

NATUURBESCHERMINGSWET

**AANWIJZING
STAATSNATUURMONUMENT
"WADDENZEE II"**

NOVEMBER 1993

Directie Natuur, Bos,
Landschap en Fauna

NBLF-93-6831

17 november 1993

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat sedert 1974 de Natuurbeschermingswet is toegepast op grote delen van het Waddengebied, als bedoeld in de in 1980 vastgestelde Planologische Kernbeslissing over de Waddenzee (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr. 53), hierna als "pkb Waddenzee" aan te duiden;

dat het gewenst is het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet in het pkb-gebied Waddenzee uit te breiden en daarbij een koppeling aan te brengen tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van deze wet met het beleid zoals neergelegd in de pkb Waddenzee;

dat het gedeelte van het pkb-gebied Waddenzee, waarvoor uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet wenselijk wordt geacht, hierna te noemen "Waddenzee II", bestaat uit gronden en wateren welke van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat "Waddenzee II" onlosmakelijk samenhangt met het op 18 mei 1981 aangewezen staatsnatuurmonument "Waddenzee" (Stcrt. 1981, 93), hierna te noemen "Waddenzee I";

dat het gelet op de samenhang van "Waddenzee I" met "Waddenzee II" en de relatie tot de pkb Waddenzee gewenst is de toelichtingen van beide aanwijzingen gelijkkluidend te doen zijn;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, de Waddenadviesraad, het Coördinatiecollege Waddengebied, gedeputeerde staten van Groningen, Friesland en Noord-Holland en burgemeester en wethouders van Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog, Reiderland, Delfzijl, Eemmond, De Marne, Dongeradeel, Ferwerderadeel, het Bildt, Franekeradeel, Harlingen, Wûnseradiel, Wieringen en Den Helder;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Defensie,
Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Staatssecretaris van
Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de
Natuurbeschermingswet;

BESLUIT:

Artikel 1

Het op de bij deze beschikking behorende kaart SN 112 als zodanig
aangegeven gebied "Waddenzee II" wordt aangewezen als
staatsnatuurmonument.

Artikel 2

De bij deze beschikking behorende toelichting maakt deel uit van
deze beschikking.

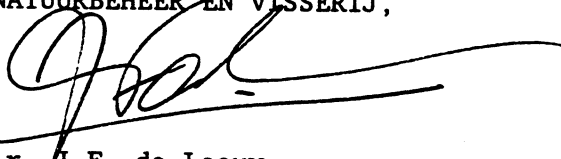
Artikel 3

De bij deze beschikking behorende toelichting vervangt de
toelichting bij de beschikking van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93)
houdende aanwijzing als staatsnatuurmonument van gedeelten van het
Nederlandse Waddenzeegebied en maakt deel uit van die beschikking.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

voor deze:

DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

ir. J.F. de Leeuw

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1.	<u>EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE</u>	2
1.2.	<u>ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"</u>	3
2.	BEGRENZING	5
3.	NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON	8
3.1.	<u>GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE</u>	8
3.2.	<u>HET WATER</u>	9
	1. SLIB	
	2. ALGEN	
	3. DOOD ORGANISCH MATERIAAL	
	4. BACTERIËN	
	5. DIERLIJK PLANKTON	
	6. VISSEN	
	7. VOEDSELKETENS IN HET WATER	
3.3	<u>DE ONDERWATERBODEMS</u>	12
	1. BODEMFAUNA	
	2. VISSEN EN KREEFTACHTIGEN	
	3. VOGELS	
3.4.	<u>WADPLATEN</u>	14
	1. BODEMFAUNA	
	2. VOGELS	
	3. ZEEHONDEN	
3.5	<u>KWELDERS EN ZANDPLATEN</u>	19
	1. VEGETATIE	
	2. VOGELS	
	3. ZANDPLATEN EN JONGE DUINFOMATIES	
3.6	<u>NATUURSCHOON</u>	22
4.	RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING	23
4.1	<u>KOPPELING MET DE PKB</u>	23
4.2	<u>VERGUNNINGPLICHT</u>	25
4.3	<u>ONTHEFFINGPLICHT</u>	26
4.4	<u>AFSLUITEN VAN GEBIEDEN</u>	28
	1. ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN	
	2. DROOGVALLENDE GEBIEDEN	
4.5	<u>RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN</u>	30
	1. WET GELUIDHINDER	
	2. GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED	
5.	GEBRUIK EN BEHEER	31
5.1	<u>NATUURBEHEER</u>	31
5.2	<u>SCHEEPVAART EN VERVOER</u>	32
	1. SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT	
	2. SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT	
	3. OVERIG VERVOER	
5.3	<u>RECREATIE</u>	33
	1. HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT	
	2. WADLOPEN	

	3. PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN	
	4. SPORTVISSERIJ	
5.4	<u>JACHT</u>	36
5.5	<u>BEROEPSVISSERIJ</u>	36
	1. BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN	
	2. VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD	
	3. AANLEG MOSSELPERCELEN	
5.6	<u>HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN</u>	40
5.7	<u>ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN</u>	40
5.8	<u>BAGGERSPECIE</u>	41
5.9	<u>LOZINGEN</u>	41
5.10	<u>KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE</u>	41
5.11	<u>SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN</u>	42
5.12	<u>BURGERLUCHTVAART</u>	43
5.13	<u>MILITAIR GEBRUIK</u>	43
6.	HANDHAVING EN TOEZICHT	45
7.	INLICHTINGEN	46

TOELICHTING

BEHORENDE BIJ DE BESCHIKKING NBLF-93-6831 TOT AANWIJZING VAN HET STAATSNATUURMONUMENT "WADDENZEE II" INGEVOLGE DE NATUURBESCHERMINGSWET

1. INLEIDING

De Waddenzee is het grootste en meest natuurlijke natuurgebied van Nederland. De Waddenzee is ons grootste zoutwater getijdegebied en behoort tot de belangrijkste watergebieden langs de gehele Atlantische kust van Europa en Afrika. Het vormt een onvervangbare schakel in een internationale keten van vergelijkbare gebieden.

In nationaal opzicht vormt de Waddenzee in feite één van de laatste (en daarvan de grootste) werkelijk grootschalige ecosystemen waar de menselijke invloed gering is en de natuurlijke processen (binnen zekere grenzen) vrij spel hebben. De invloed van het getij, de golfwerking en de wind zijn bepalend voor de belevingswaarde. De Waddenzee wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid.

Het gebied is van groot belang door de aanwezigheid van twee soorten zeehonden en uitgestrekte kwelders met zoutminnende vegetatie. Het gebied is als kraamkamer, paai- en opgroeigebied voor tal van vissoorten en bijvoorbeeld garnalen van vitale betekenis voor het functioneren van het Noordzee-ecosysteem. De bodemfauna, de vissen en de vegetatie van de buitendijkse gebieden vormen de voedselbron voor een zeer grote hoeveelheid steltlopers en andere watervogels, die de Waddenzee tevens gebruiken als rustgebied en soms ook als rui- en broedgebied.

De Waddenzee is een onmisbare schakel in de jaarlijkse trekbewegingen van tal van vogels die tot in Siberië en Groenland hun broedgebieden hebben en tot in Afrika en het Zuidpoolgebied overwinteren. De Waddenzee is hiermee van groot internationaal belang. Zelfs wanneer de aantallen per moment worden genomen worden de Ramsar-normen (de normen voor kwalificatie als wetland van internationaal belang) voor bijna alle vogelsoorten ver overschreden. De Waddenzee is daarom in 1984 als wetland (op grond van de Wetlands-Conventionie) aangewezen. In 1991 is het gebied voorts als speciale beschermingszone (ingevolge de EG-Vogelrichtlijn) aangewezen.

Internationale afspraken over de bescherming van de Waddenzee zijn gemaakt bij de Zesde Trilaterale Regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee (Esbjerg, november 1991).

Ter bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon zijn eerder grote delen van de Waddenzee aangewezen als staats- en beschermd natuurmonument ingevolge de

Natuurbeschermingswet (zie 1.1). Deze toelichting hoort bij de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II", waarmee het grootste deel van de nog niet eerder aangewezen delen onder de werking van de Natuurbeschermingswet worden gebracht. "Waddenzee II" bestaat voor een deel uit wadplaten, maar het grootste deel ervan bestaat uit gebieden die permanent onder water staan: watervlaktes, geulranden en geulen. De oppervlakte van "Waddenzee II" bedraagt circa 80.000 hectare. De achtergronden bij deze aanwijzing zijn beschreven in 1.2.

Vervolgens komen in deze toelichting achtereenvolgens aan de orde de begrenzing, de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon, de rechtsgevolgen van de aanwijzing en het gebruik en beheer.

De aanwijzing "Waddenzee II" is onlosmakelijk verbonden met de andere Natuurbeschermingswet-aanwijzingen in de Waddenzee, met name met de aanwijzing van grote delen van de Waddenzee als staatsnatuurmonument op 18 mei 1981 (hierna te noemen "Waddenzee I"). "Waddenzee I" behelst samenhangende complexen van broed-, fourageer- en rustgebieden voor vogels en verblijfplaatsen van zehonden met een oppervlakte van circa 125.000 hectare. Deze toelichting heeft tevens betrekking op "Waddenzee I" en vervangt daarmee de oorspronkelijke toelichting uit 1981. De aanwijzing van "Waddenzee I" als zodanig en de kaart SN 75 uit 1981 blijven van kracht. Het spreekt vanzelf dat geldige vergunningen en ontheffingen, die betrekking hebben op "Waddenzee I", eveneens van kracht blijven (zie hoofdstuk 4). Duidelijkshalve zij vermeld dat deze toelichting géén betrekking heeft op andere aanwijzingen in het Waddengebied (zie 1.1). De andere aanwijzingen worden na herziening van de Natuurbeschermingswet met elkaar in overeenstemming gebracht.

1.1 EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE

De aanwijzing van "Waddenzee I" gebeurde naar aanleiding van de vaststelling van de planologische kernbeslissing over de "Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee" (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr 53). Hierna wordt korthedshalve van "pkb" gesproken. Vóór die datum waren de Boschplaat op Terschelling (1974; eigendom van de Staat) en grote delen van de Dollard (1977/1978; deels eigendom van Natuurmonumenten en het Groninger Landschap, deels eigendom van de Staat) al aangewezen. In 1982 volgde nog een aantal aanwijzingen van particuliere gronden, te weten: de Schorren van de Eendracht op Texel, de kwelders van de Groninger noordkust, het Neerlands Reid op Ameland en een deel van de Friese kwelders.

Aanwijzing van gronden in Noord Friesland buitendijks en de direct aangrenzende wad- en landaanwinningsstrook vond plaats nadat duidelijkheid was ontstaan over het nieuwe dijktracé van Noord Friesland: In 1986 werden de daar liggende eigendommen van de Staat aangewezen, in 1988 volgde het grootste deel van de in particulier eigendom zijnde kwelders.

Het totaal van deze aanwijzingen maakt dat tot op heden circa de helft van alle staatseigendommen van het pkb-gebied onder de Natuurbeschermingswet is gebracht, en - op de Friese zomerpolders, enkele kleine kwelderrandjes onder Terschelling en Ameland en twee kleine stukjes bij Texel na - alle particuliere eigendommen. Het resultaat van de onderhavige aanwijzing is dat circa 90 % van de Waddenzee onder de Natuurbeschermingswet is gebracht.

NATUURBESCHERMINGSWET; AANWIJZINGEN IN DE WADDENZEE

SN - Staatsnatuurmonument; eigendommen van de Staat
BN - Beschermd Natuurmonument; eigendommen van
andere overheden of particulieren

gebied	type	eigenaar	datum	grootte (ha)
De Boschplaat	SN	de Staat	08-11-1974	3.300
Dollard	BN	Natuurmonumenten en Groninger Landschap	20-05-1977	5.550
Dollard	SN	de Staat	19-10-1978	750
Grote delen van de Waddenzee	SN	de Staat	18-05-1981	125.000
Neerlands Reid	BN	Particulieren	23-07-1982	265
Schorren van de Eendracht	BN	Natuurmonumenten	23-07-1982	970
Kwelders noordkust Friesland I	BN	Waterschap Fryslân	23-07-1982	670
Kwelders noordkust Groningen	BN	Particulieren	23-07-1982	1.230
Noord Friesland Buitendijks	SN	de Staat	24-07-1986	4.600
Noord Friesland buitendijks	BN	Particulieren	13-09-1988	900

1.2 ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"

De aanwijzing "Waddenzee I" betreft voornamelijk plaatgebieden die van belang zijn als foerageergebied voor vogels en rustgebied voor zeehonden. Vogels en zeehonden zijn echter niet los te zien van het totale ecosysteem, waarvan ook het bodemleven en de organismen in het water (vissen, kreeftachtigen, alle soorten planktonische organismen) deel uitmaken.

Dit besef heeft in de jaren na de aanwijzing van "Waddenzee I" geleid tot de opvatting dat een meer integrale bescherming van de Waddenzee als natuurgebied noodzakelijk is.

In 1988 is in de Interdepartementale Waddenzee Commissie (IWC) en het Coördinatie College Waddengebied (CCW) overeenstemming bereikt over de wijze waarop de wettelijke bescherming van de Waddenzee nader vorm kan worden gegeven.

In een brief over dit onderwerp aan de Tweede Kamer van de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer van 6

april 1989 (Tweede Kamer 1988-1989, 17990, nr. 30) wordt onder meer het voornemen uitgesproken om in principe ook het resterende deel van de Waddenzee onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Daarbij is besloten een uitzondering te maken voor de doorgaande hoofdvaarroutes, de stroken direct ten zuiden van de bewoonde eilanden (tot globaal de eerste geul), de militaire terreinen Vliehors en Noordvaarder en de grote zeegaten (minus de droogvallende platen).

Voorts is besloten dat een koppeling zal worden aangebracht tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet en het beleid neergelegd in de pkb Waddenzee.

De pkb uit 1980 is partieel herzien in 1985. De algehele herziening van de pkb is in het voorjaar van 1993 behandeld in de Tweede Kamer. De in de Tweede Kamer vastgestelde tekst van de herziene pkb is uitgangspunt bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet. In de herziene pkb is als hoofddoelstelling neergelegd de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Door de aanwijzing van het overgrote deel van het Waddengebied als natuurmonument en de koppeling met het pkb-beleid, kunnen voorgenomen activiteiten in het gebied via de procedures van de Natuurbeschermingswet getoetst worden aan de hoofddoelstelling van de pkb Waddenzee.

In de eerder genoemde brief van de Minister van VROM is tenslotte aangegeven dat bij de uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet de decentralisatie van bevoegdheden naar de provincies aan de orde zal komen. Decentralisatie zal echter pas kunnen worden geëffectueerd nadat de integrale herziening van de Natuurbeschermingswet in werking is getreden, aangezien de vigerende wet deze mogelijkheid niet biedt.

In het kader van het CCW zijn afspraken gemaakt tussen rijk en provincies met betrekking tot de decentralisatie van het vergunningenbeleid nadat de herziene Natuurbeschermingswet in werking is getreden. Voorts zijn afspraken gemaakt over de rol van de provincies bij onderdelen van de uitvoering van de Natuurbeschermingswet vóór inwerkingtreding van de herziene Natuurbeschermingswet. Het betreft een verzwaarde adviesrol van de provincies bij een deel van het vergunningen- en ontheffingenbeleid en bij de aanwijzing van gesloten gebieden ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Deze afspraken worden vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Stuurgroep Waddenprovincies. Het ligt in de bedoeling dat deze overeenkomst op 1 december 1993 wordt ondertekend.

De aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" is aangekondigd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Tweede Kamer, 1989-1990, 21 149, nrs. 2-3). De nu voorliggende beschikking is de uitwerking van het uit 1988 daterende voornemen. Met het van kracht worden van deze aanwijzing is in totaal circa 85% van de staatsgronden in het pkb-gebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht.

2. BEGRENZING

De begrenzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee I" is aangegeven op de kaart SN 75 behorende bij de beschikking NLB/46323 van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93). Opgemerkt zij dat deze kaart ten aanzien van vaargeulen, alsmede de begrenzing bij de platen (zijnde de laagwaterlijn op de Hydrografische Kaart) de toenmalige situatie weergeeft. De grens van het natuurmonument is met de veranderingen "meegegaan".

Op kaart SN 112, behorend bij de beschikking NBLF-93-6831, is onder meer aangegeven welke gebieden van de Waddenzee vallen onder de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II". Het betreft alle delen van het pkb-gebied die tot nu toe nog niet onder de werking van de Natuurbeschermingswet vielen, behoudens de reeds in 1.2 genoemde uitzonderingen. Evenmin worden aangewezen de gebieden in het gedeelte van het stroomgebied van de Eems waarover met de Duitse Bondsrepubliek verschil van mening bestaat over het verloop van de Rijksgrens. De grens van het natuurmonument volgt hier de grenslijn van het betwiste gebied. Deze begrenzing impliceert niet dat de Nederlandse Staat afstand doet van zijn aanspraken op het betwiste gebied.

De begrenzing van "Waddenzee II" sluit naadloos aan op die van "Waddenzee I"; de begrenzing tussen beide natuurmonumenten wordt gevormd door de laaglaagwaterspringlijn zoals die is te herleiden uit de Hydrografische Kaart. De begrenzing van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" gezamenlijk verloopt globaal als volgt.

De buitengrens van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" wordt primair bepaald door de begrenzing van de pkb-Waddenzee. Aan de zuidzijde sluit de begrenzing aan op andere natuurmonumenten (Kwelders langs de noordkust van Groningen en Friesland, Noord-Friesland Buitendijks en Dollard) en loopt de grens overigens langs de buitenteen van hoogwaterkeringen en (bij havenmondingen) strekdammen. In de Eems en bij de Waddeneilanden loopt de grens van oost naar west als volgt:

Bij de Dollard tot aan de strekdam ten westen van Termunterzijl volgt de grens de grenslijn van het betwiste gebied. Aan weerszijden van Delfzijl bevindt zich geen natuurmonument. Het natuurmonument begint weer bij Voolhok ten noorden van Delfzijl. Bij Voolhok loopt de grens vanaf paal 29 in zuiver oostelijke richting tot aan de grenslijn van het betwiste gebied, die in noordelijke richting langs de Bocht van Watum en de Oude Westereems gevolgd wordt tot aan de pkb-grens bij Rottum. De havenmond van Eemshaven en van de uitwatering van de Eemscentrale behoren niet tot het natuurmonument. Vanaf Rottumeroog en -plaat volgt de grens de pkb-grens tot en met de Kooi- en Kobbeduinen op Schiermonnikoog. Van hieraf loopt de grens in zuidelijke richting tot aan de eerste geul vanaf het eiland. De grens volgt de geul in westelijke richting, zodanig dat de wadplaat onder het bewoonde deel van Schiermonnikoog niet het natuurmonument behoort. De vanaf het eiland niet te voet bereikbare zandplaten en ondiepten in het

Friese Zeegat (Westgat) behoren tot het natuurmonument. Vanaf Schiermonnikoog naar Ameland volgt de noordgrens de pkb-grens tot en met de Zoute Weide, daarbij het beschermd natuurmonument Neerlands Reid als het ware insluitend. De grens volgt hierbij de Kooioerdstuifdijk en de zogenaamde grenspeillijn rond de Kooидуinen. Van hieraf (coördinaat 185.650 bij 606.350) loopt de grens in zuidzuidoostelijke richting naar de eerste geul onder het eiland, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat de wadplaten onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoren. Bij de Boschplaat op Terschelling sluit het natuurmonument aan op het staatsnatuurmonument Boschplaat. De grens loopt vervolgens oostelijk van de Kleine Slenk vanaf de pkb-grens (coördinaat 159.075 bij 602.000) pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat het Terschellingerwad onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoort. Ook de Noordvaarder behoort niet tot het natuurmonument, maar de niet te voet bereikbare droogvallende platen en ondiepten in het zeegat van Terschelling wel. Bij de oostpunt van Vlieland volgt de grens de geul om het eiland in westelijke richting, zodat de aan het eiland liggende wadplaten niet tot het natuurmonument behoren. Vanaf de plaats waar de geul doodloopt loopt de grens in noordnoordoostelijke richting tot aan de hoofdwaterkering (bij Dodemansbol), die in westelijke, vervolgens zuidelijke en weer westelijke richting om de Kroonspolders heen wordt gevolgd tot bij de Vijfde Kroonpolder (coördinaten 125.300 bij 585.000). De grens loopt vanaf deze coördinaat pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die naar het westen wordt gevolgd, zodat de Vliehors met aangrenzende wadplaten niet tot het natuurmonument behoort. Aan de noordzijde van Texel behoren de wadplaten bij De Cocksdorp tot aan de eerste geul niet tot het natuurmonument. De grens sluit aan op het beschermd natuurmonument Schorren van de Eendracht/Vlakte van Kerken. De ten zuiden hiervan gelegen wadplaten bij Oudeschild en Oosterend tot de eerste geul behoren niet tot het natuurmonument, de Mokbaai en de Hors conform de pkb-grens wel.

De **binnengrenzen** van de natuurmonumenten Waddenzee I en II worden bepaald door de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Bij een vaarwater dat aan beide zijden betond is wordt de grens met het staatsnatuurmonument gevormd door de lijnen die de rode, respectievelijk groene tonnen verbinden.

Waar slechts aan één zijde betonning of bebakening aanwezig is, wordt het buiten de aanwijzing vallende gebied gesteld op een strookbreedte van 75 meter aan die zijde van de betonning of bebakening waar zich volgens de Hydrografische kaart het vaarwater bevindt.

De begrenzing van de natuurmonumenten Waddenzee I en II is op veel plaatsen aan verandering onderhevig. Door de dynamiek van het Waddengebied in combinatie met het belang van de scheepvaart, kan het namelijk noodzakelijk zijn de betonning of bebakening te verplaatsen. De begrenzing volgt dan de betonning of bebakening. Ook de laagwaterlijn kan zich verplaatsen.

De begrenzing van de als natuurmonument aangewezen delen van de

Waddenzee is in het terrein veelal aangegeven door middel van betonning, bebakening en/of bebording. Deze begrenzing is maatgevend, bijvoorbeeld bij de beoordeling van overtredingen. Waar betonning, bebakening en/of bebording ontbreekt, is de begrenzing van de natuurmonumenten bepalend zoals die is aangegeven op de jaarlijks door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uit te geven Hydrografische Kaart van het Waddengebied.

De aanwijzing van "Waddenzee II" hangt samen met de discussie over de wettelijke regeling Waddenzee, die primair betrekking had op het pkb-gebied. Om deze reden is aangesloten bij de pkb-grens. Dit sluit de aanwijzing van aangrenzende gebieden die een nauwe relatie hebben met het pkb-gebied evenwel niet uit. Voorts zullen te zijner tijd de mogelijkheden voor aanwijzing van het met Duitsland betwiste grensgebied en de nu nog door Defensie als schietterrein gebruikte Noordvaarder worden gezien.

3. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON

De thans aangewezen wateren en wadplaten vormen één geheel met de reeds eerder aangewezen staats- en beschermde natuurmonumenten in het pkb-gebied. In deze paragraaf staat een korte karakterschets van de gebieden die vanaf nu onder de werking van de Natuurbeschermingswet vallen en de gebieden die in het kader van "Waddenzee I" zijn aangewezen. Allereerst wordt ingegaan op geomorfologische en hydrografische processen (3.1). Daarna is de beschrijving onderverdeeld in sub-ecosystemen, te weten: het water (3.2), de onderwaterbodems van permanent onder water staande gebieden (3.3), de wadplaten (3.4) en de kwelders (3.5). Tenslotte wordt kort ingegaan op het natuurschoon (3.6). Voor meer informatie kan tevens worden verwezen naar het Beheersplan Natuur Waddenzee van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1989).

3.1 GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE

De Waddenzee is een ondiepe randzone van de Noordzee. Zij dankt haar ontstaan ten dele aan de zeespiegelrijzing, ten dele misschien ook aan de afbraak van het veen dat zich in prehistorische tijden uitstreckte tussen de zandige schoorwal en de hogere gronden van het vasteland. Na het verdwijnen van dit veen bleef een verdrongen randzone over, die door openingen in de schoorwal onder invloed stond van het getij.

Waar de omstandigheden gunstig waren, namelijk aan de zuidzijde van de eilanden en (vooral) op beschutte plaatsen aan de landzijde van de Waddenzee, werd klei afgezet. Dit ging door totdat de opgeslibde gronden zo hoog waren dat ze nog maar zelden overstroomd werden. Zo ontstonden lagere en hogere kwelders. In de rest van de Waddenzee waren (en zijn) de stroomsnelheden en de golfwerking zo groot dat daar alleen zand kon blijven liggen, met daartussen maar weinig slib. Daar ontstond het gebied van platen en geulen.

De wadplaten bestaan grotendeels uit fijn zand, de bodem van de geulen uit tamelijk grof zand. Ten dele is het sediment in de Waddenzee afkomstig van de erosie van de kustzone van de Noordzee, maar voor 15 à 20% is het afkomstig van de Rijn en de Maas.

Door de eeuwen heen heeft de bodem van de Waddenzee ongeveer de zeespiegelrijzing kunnen bijhouden. Daardoor bestaat de ondergrond uit een vele meters dikke laag wadzand, waarin nog sporen zijn te vinden van vroegere geulen. Het proces van sedimentatie tussen een steeds wisselend geulenpatroon gaat nog steeds door, tot op de dag van vandaag. Uit zeer nauwkeurige metingen blijkt dat er een (zeer gering) sedimentatie-overschot is: op de (zeer) lange duur zou de Waddenzee daardoor steeds ondieper kunnen worden. Door de te verwachten stijging van de zeespiegel en mogelijk bodemdaling door bijv. gaswinning moet echter in de toekomst rekening worden gehouden met afname van het oppervlak droogvallend wad.

De platen in de Waddenzee liggen op een hoogte van maximaal circa NAP tot 60 cm boven NAP. De meeste wadplaten liggen echter beneden

het gemiddeld zeeniveau en staan dan ook gedurende 75% van de tijd onder water. De gemiddelde wadplaat valt ongeveer 3 uur per getijcyclus (dus ongeveer twee maal per dag drie uur) droog. Het zeewater dat ze overspoelt stroomt bij vloed (= opkomend water) tussen de waddeneilanden door de Waddenzee in en het stroomt bij eb (= afgaand water) door dezelfde zeegaten weer terug in de Noordzee. Een deel van het water blijft uiteraard achter in de geulen. Vanaf de openingen tussen de waddeneilanden loopt een steeds verder vertakkend geulenstelsel het wad op. Veel van die vertakkingen eindigen in een hoog gelegen wadstrook die vanaf elk waddeneiland in de richting van het vasteland loopt. Men spreekt van wantij als op zo'n wadstrook twee vloedstromen elkaar ontmoeten. De ene vloedstroom is afkomstig uit het zeegat ten westen van het eiland, de andere uit het zeegat aan de oostzijde.

Het zeewater is de belangrijkste ecologische schakel tussen de Waddenzee en andere ecosystemen. Het bevat behalve Noordzeeplankton ook de anorganische voedingsstoffen en - eventueel - de verontreinigingen die het leven in de Waddenzee bepalen. Doordat ongeveer 10% van het water dat de westelijke Waddenzee instroomt afkomstig is van de Rijn, is het minder zout dan het Noordzee-water op enige afstand van de kust. Bovendien is er via de spuisluizen van Den Oever en Kornwerderzand vrij veel aanvoer van zoet spuiwater uit het IJsselmeer. In het oostelijk deel van de Waddenzee (behalve bij Lauwersoog) is de invloed van rivier- en spuiwater veel minder groot. In principe is de uitstroom van zoet water in de Waddenzee een natuurlijk verschijnsel, dat een karakteristieke invloed heeft op de levensgemeenschap. Het spuiregim bij de Afsluitdijk, en ook bij andere spuiplaatsen is echter tamelijk sterk afwijkend van de natuurlijke uitloop van zoet water. Het Eems-estuarium is dan ook het enige gebied in het Nederlandse deel van de Waddenzee met een nog min of meer natuurlijke zoutgradient.

3.2 HET WATER

De voornaamste samenbindende factor in het ecosysteem van de Waddenzee is het water. Over het algemeen is het water van de Waddenzee tamelijk troebel. Die troebeling is afkomstig van kleine, in het water zwevende levende en dode deeltjes die het licht onderscheppen en (gedeeltelijk) terugkaatsen. De voornaamste van die deeltjes passeren hieronder de revue. Verder wordt kort beschreven welke grotere organismen eveneens in het water leven.

3.2.1 SLIB

In de eerste plaats bevinden zich veel kleine slibdeeltjes in het water. Deze deeltjes zijn zo klein en zo licht dat ze in gebieden met hoge stroomsnelheden tijdens eb en vloed, en in gebieden met een sterke golfslag niet tot bezinking komen of steeds weer opgewerveld worden. Natuurlijke slib-afzetting vindt dan ook voornamelijk plaats in beschutte gebieden langs de vastelandskust, op wantijen en op kwelders. Daarnaast vindt ook slib-afzetting plaats in gebieden waar de geomorfologische situatie door de mens

gewijzigd is: De watervlaktes ten noorden van de Afsluitdijk, het Amsteldiep, het gebied ten westen en noorden van Harlingen, de Zoutkamperlaag, de vaargeulen naar de verschillende havens rond de Waddenzee, en tenslotte de havens zelf. Vooral de havens vormen bijzonder efficiënte bezinkbekkens, doordat er wel steeds enige waterverversing is, maar praktisch geen stroomsnelheid en golfwerking. Overigens bezinkt er per dag maar een zeer klein deel van de totale sliblast van de Waddenzee; de meeste slibdeeltjes gaan dag-in, dag-uit heen en weer met eb en vloed, als onderdeel van het water.

De kwaliteit van het slib kan gemakkelijk worden beïnvloed door de aanwezigheid van zware metalen en organische microverontreinigingen. Die hechten zich namelijk gemakkelijk aan slib. Veel van deze stoffen komen dan ook aan slib gebonden in de Waddenzee voor. Met het bezinken van dat slib worden de verontreinigingen in de sedimentatie-gebieden vastgelegd. Vanuit de bodem van die gebieden kunnen de voedselketens van de Waddenzee steeds opnieuw weer met de verontreinigingen in aanraking komen.

De meeste slibrijke gebieden van de Waddenzee zijn op dit moment nog niet zo vuil dat veranderingen in de levensgemeenschappen kunnen worden aangetoond, maar op enkele plaatsen, met name bij spuiplaatsen en havens kunnen al schadelijke effecten op vissen worden aangetoond.

3.2.2 ALGEN

Hoewel algen qua massa niet de hoofdmoot van het zwevend materiaal vormen, zijn zij wel de belangrijkste voedselbron voor het leven in het water en voor de bodemdieren in de Waddenzee die hun voedsel uit het water halen. In de loop van voorjaar en zomer treedt meestal een aantal na elkaar komende algenbloeien op. Vroeg in het voorjaar hebben enkele kiezelwiersoorten meestal de overhand. Later, als de kiezelzuurvoorraden in het water uitgeput raken, volgt meestal een bloei van de microscopisch kleine alg *Phaeocystus*. *Phaeocystus* kan kolonies van vele cellen vormen die in een gezamenlijk slijmbolletje leven. Het afsterven van de *Phaeocystus* in de voorzomer gaat doorgaans gepaard met schuimontwikkeling: het ontbindende slijm wordt in brekende golven opgeklopt tot een grauwe massa.

De vele soorten algen van ons kustwater hebben gemeen, dat ze zich bij aanwezigheid van voldoende voedingsstoffen zeer snel voortplanten (door deling). Toch is er na de voorzomer geen voortdurende toename van de hoeveelheden algen. Want met name in de zomer en de nazomer zijn er veel organismen die het plantaardig plankton als voedsel gebruiken.

3.2.3 DOOD ORGANISCH MATERIAAL

In alle jaargetijden zitten er zeer veel kleine dotjes vlokkerig materiaal in het water, bestaand uit min of meer in ontbinding verkerende plantaardige of dierlijke resten. Deze materie wordt detritus genoemd. Het "versere" deel van het detritus is

waarschijnlijk voor een groot deel afkomstig van algencellen, die door voedselgebrek en infectie door bacteriën zijn gestorven. Voor zover het detritus nog verteerbaar materiaal bevat wordt het verder afgebroken door bacteriën. Op hun beurt worden die bacteriën weer gegeten door ééncelligen en andere microsopisch kleine organismen. Vaak zijn in het organisch materiaal ook veenresten te herkennen. Deze zijn waarschijnlijk tamelijk onbelangrijk als voedselbron. Alleen via (zeer langzame) afbraak door bacteriën leveren ze een bijdrage aan de voedselrijkdom van de Waddenzee.

3.2.4 BACTERIËN

Praktisch alle dode organische stof in het water kan door bacteriën afgebroken worden. Daarbij zijn vers gestorven algencellen en resten van andere organismen zeer goed verteerbaar en veenresten veel minder. Dank zij het feit dat veel algen organische stof in opgeloste vorm uitscheiden in het water, vormen ook opgeloste voedingsstoffen een belangrijke bron van bacteriegroei. Andere organismen dan bacteriën kunnen deze opgeloste organische stof waarschijnlijk niet benutten. Op hun beurt vormen bacteriën een voedingsbron voor andere organismen, zoals eencelligen.

3.2.5 DIERLIJK PLANKTON

Dierlijk plankton bestaat uit veelal kleine, in het water zwevende organismen, die met de eb- en vloedstroming meebewegen. De belangrijkste dieren in deze groep zijn de met het blote oog nog net zichtbare roeipootkreeftjes (Copepoden). Algen zijn een belangrijke voedselbron voor de Copepoden; daarnaast eten ze ook ander organisch materiaal en bacteriën.

Het plankton bevat ook een aantal grotere dieren, met name Ribkwallen en Schijfkwallen. Zij leven van het kleinere plankton, dat met behulp van vangarmen en netelcellen (een soort miniatuurharpoentjes) gevangen wordt. In de zomer kan de rondrijvende kwallenmassa aanzienlijk zijn, getuige de problemen die sommige vormen van visserij van kwallen kunnen ondervinden.

Een derde plankton-categorie wordt gevormd door jeugdstadia van bodemdieren en vissen. Veel bodemdieren in de Waddenzee hebben jeugdstadia die in het water zweven. Larven van diverse soorten wormen, alle schelpdieren (Mossels, Kokkels, Strandgapers, Nonnetjes en dergelijke) en de meeste grotere kreeftachtigen (Krabben, Zeepokken) zijn in voorjaar en zomer heel rijk in het plankton.

Via het water kunnen dus bodemdieren zich over alle wadplaten en geulbodems verspreiden. Daardoor treedt altijd snelle (her)bevolking op van nieuwe gebieden en van gebieden die ontvolkt zijn geraakt. Nieuwe gebieden ontstaan voortdurend bij geulen die zich verleggen. Ontvolking kan bijvoorbeeld ontstaan door strenge winters, of na sterfte door schelpdiervisserij en zandwinning. Behalve de larven van bodemdieren komen in het voorjaar ook nog verscheidene soorten vislarven in het plankton voor (Schol, Bot, Tong). Deze minuscule jonge visjes leven van klein dierlijk

plankton totdat ze vrij snel na aankomst in de Waddenzee overgaan tot het gewone platvisleven.

3.2.6 VISSSEN

De hierboven beschreven levende componenten van het Waddenzeewater vormen het voedsel voor actief in het water rondzwemmende vissen. Voor hen bestaat er geen scherp onderscheid tussen Noordzee en Waddenzee; zij zijn in staat positie te kiezen in het patroon van platen en geulen. Sommige houden zich toch voornamelijk in de zeegaten op (Makreel), andere komen ook boven de wadplaten (jonge Haring, Geep).

Een deel van deze vissen leeft van plankton, bij voorbeeld Haring, Sprot, Spiering en de verschillende Zeenaaldsoorten.

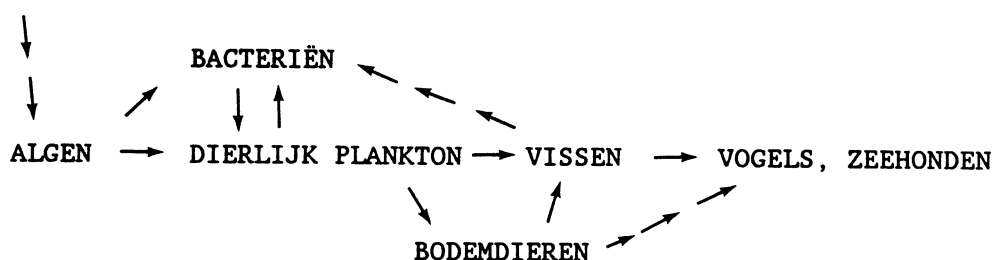
Andere zijn roofvissen, zoals Makreel, Zeeforel en Geep.

3.2.7 VOEDSELKETENS IN HET WATER

In de voedselketens van het water spelen de algen, het dierlijk plankton en de bacteriën een centrale rol. De algen als producenten van organisch materiaal, het dierlijk plankton als grazers op algen en de bacteriën als afbrekers van alles wat nog niet door anderen is verteerd. Uiteraard lopen de voedselketens via vissen door naar vogels en zehonden, maar daarmee is relatief weinig organische stof gemoeid.

Een deel van de organismen in het water wordt weggevangen door het bodemleven: veel bodemdieren filteren plankton uit het water. In onderstaand schema is de voedselketen van het water van de Waddenzee samengevat.

anorganische voedingsstoffen

3.3 DE ONDERWATERBODEMS

Er zijn grote overeenkomsten tussen de levensgemeenschap van wadplaten (zie 3.4) en die van de niet droogvallende gebieden in de Waddenzee. Het zijn in feite allebei onderwaterbodem, gevoed door hetzelfde water en benut door deels dezelfde vissen en kreeftachtigen.

Maar er zijn ook verschillen. Deze zijn deels terug te voeren op de onderlinge verhouding van de drie belangrijkste voedselbronnen voor bodemdieren, te weten:

- fijn verdeeld voedsel in het water,
 - bezinkend voedsel en
 - voedsel dat door micro-algen op de bodem geproduceerd wordt.
- Van deze drie bronnen is de eerste relatief belangrijk voor gebieden die permanent onder water staan en de laatste juist relatief onbelangrijk.

Een ander verschil met de "gewone" wadplaten is de meer constante aanwezigheid van vissen, krabben en garnalen. Het kan zijn dat zij ervoor zorgen dat in de Waddenzee slechts zelden grote kokkelbanken ontstaan in permanent onder water staande gebieden. Daar staat tegenover dat er minder predatie is door vogels. Weliswaar zijn er andere vogels die duikend toch nog kans zien bodemdieren te eten zoals de Eidereend, maar bij de predatie op permanente onderwaterbodems spelen vogels toch niet zo'n grote rol. Het resultaat is dat de voedselketens rond de permanente onderwaterbodems toch anders verlopen dan bij de wadplaten.

3.3.1 BODEMFAUNA

Zoals hierboven al ter sprake kwam is de productie van bodembewonende micro-algen in watervlaktes en geulen minder groot dan in droogvallende gebieden. Het zonlicht wordt namelijk in het water al snel onderschept door algen, slib en andere zwevende deeltjes. Doordat het Waddenzeewater nogal troebel is, is de groei van bodemalgen op een permanente diepte van enkele meters al zeer gering. Bodemdieren in permanent water moeten het dus vooral van langsdrijvend en bezinkend voedsel hebben.

Dit gegeven houdt in dat alleen in echte sedimentatiegebieden veel bodemdieren kunnen leven die hun voedsel uitsluitend van of uit de bodem halen. Daarbij horen de wormsoorten *Heteromastus filiformis* en *Capitella capitata* en het Wadslakje. Dergelijke dieren ontbreken in de zandige geulbodems en in de meestal eveneens tamelijk zandige ondieptes tussen geulen en wadplaten.

Dieren die hun voedsel uit het water halen, zoals Mossels en Kokkels, kunnen in principe in alle onderwatergebieden leven, zolang er maar voedsel in het water zit. Maar de echte bezinkingsgebieden zijn voor deze soorten toch wat minder geschikt dan de gebieden waar steeds weer vers water uit de Noordzee wordt aangevoerd. Mossels groeien het best aan de randen van de grotere geulen. Echt in de geulen zou voor de voedselvoorziening nog beter zijn, maar daar zijn de stroomsnelheden zo groot dat de bodem te onstabiel is voor massale vestiging van de meeste bodemdieren. De bodem van de grotere geulen in het waddegebied is relatief arm aan biomassa. Hier leven specialisten zoals de wormsoorten *Nereis longista* (die altijd ondergronds blijft) en *Magelona papillicornis*.

Behalve dieren die alleen van de bodem eten, of alleen uit het water, zijn er ook diersoorten die zowel uit het water als van de bodem kunnen eten. Een belangrijke vertegenwoordiger van die groep is het Nonnetje: een tweekleppig schelpdier. Het Nonnetje kan daardoor bijna overal voorkomen, behalve ook weer op plaatsen waar de bodem te beweeglijk is.

Over de biomassa van de bodemfauna van de permanent onder water staande gebieden is minder bekend dan van de biomassa op de droogvallende wadplaten. Maar bij recente inventarisaties (1981 - 1982) van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee bleek, dat de onderwaterbodem van de westelijke Waddenzee qua biomassa per m² ook rijk is. Buiten de mosselpercelen bleek de bodemfauna een gemiddelde biomassa zo'n 140 gram levend gewicht per m² te hebben. Ook was die biomassa, net als op de wadplaten, verdeeld over een groot aantal soorten bodemdieren. Al die bodemdieren bleken ook te vinden in de bodem van wadplaten, zij het in een wat andere aantals- en biomassaverhouding.

3.3.2 VISSSEN EN KREEFTACHTIGEN

De rijkdom aan bodemfauna zorgt ervoor dat de watervlaktes van de westelijke Waddenzee ook veel voedsel kunnen opleveren voor garnalen, andere kreeftachtigen, platvis en bodemvissen als Zeedonderpad, Harnasmannetje en Puitaal.

Ook de randen van de grotere geulen, de daaraan grenzende niet-droogvallende gebieden en de bodems van kleinere geulen zijn rijk aan vissen en garnalen. Deels komt dat doordat ze een functie als laagwatervluchtplaats hebben voor de heen- en weer trekkende vissen en kreeftachtigen die rond hoogwater op de wadplaten voedsel zoeken. Rond laagwater moeten die zich in de geulen terugtrekken. Het gevolg is een opeenhoping van leven, van platvis en garnalen die zich min of meer verschuilen in het zand tegen roofvissen en zeehonden.

3.3.3 VOGELS

De geulranden en watervlaktes vormen een belangrijk voedselgebied voor vogels die vanuit de lucht zoekend en duikend hun voedsel bemachtigen: meeuwen, sterns en aalscholvers. Daarvan zijn de verschillende sternsoorten (Grote stern, Visdief, Noordse stern en Dwergstern en gedurende de trektijd ook de Zwarte stern) aanwezig van voorjaar tot herfst, terwijl bijvoorbeeld Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw en Aalscholver het hele jaar te zien zijn.

De geulen en watervlaktes in de Waddenzee hebben voorts een belangrijke functie als overwinteringsgebied voor Eidereend, Toppereend, Middelste zaagbek en Brilduiker. In totaal zijn er 's winters ongeveer 20 soorten watervogels constant aanwezig. Daarvan is de Eidereend het meest talrijk, met aantallen tot over de 100.000. Ook 's zomers zijn er veel Eidereenden in de Waddenzee aanwezig. Deels zijn dat dieren van de eigen broedpopulatie, deels zijn het niet-broedende dieren uit het Oostzeegebied. Na het broedseizoen komen daar nog ruiende Eidereenden uit het Oostzeegebied bij.

3.4 WADPLATEN

De wadplaten zijn qua bodemflora en -fauna eigenlijk onderwaterbodems. Op een enkele uitzondering na zijn de vaste

bewoners van de wadplaten van mariene oorsprong. Sommige komen ook wel in dieper water voor, andere zijn speciaal aangepast aan het leven in de getijdzone.

Het voedsel voor de levensgemeenschappen van de wadplaten is gedeeltelijk afkomstig uit het zeewater. Zowel het plankton als het detritus in het zeewater wordt (behalve wanneer de wadplaten droog liggen) door bodemdieren opgevangen en gegeten. Daarnaast kunnen er in en op de wadbodem algen en zeegrassen groeien, doordat het zonlicht de bodem kan bereiken. Er is dus vrij veel voedsel beschikbaar. Het gevolg is een levensgemeenschap met een tamelijk hoog levend gewicht per m². Wel moet deze levensgemeenschap leven onder sterk wisselende milieu-omstandigheden: wisselende wateraanvoer, regen, vorst en warmte. Hieraan zijn relatief weinig soorten aangepast. Het aantal soorten grotere bodemdieren is hier beperkt tot enkele tientallen. Jaarlijks is in de periode van juli tot september de totale biomassa van de bodemdieren het grootst.

De voedselrijkdom heeft tot gevolg, dat na het droogvallen van de zand- en slibbanken grote aantallen vogels verschijnen, die voor hun voedsel afhankelijk zijn van de hier aanwezige bodemdieren. Om er enige te noemen: scholeksters op zoek naar mossels, kokkels en nonnetjes; rosse grutto's en wulpen, die het gemunt hebben op grotere zeeieren en wormen; ruiters, die jagen op zeeduizendpoten en slijkgarnalen. Andere vogels, zoals lepelaars en kluten, zijn door hun bouw en voedingswijze juist aangewezen op de periode met ondiep water boven de platen; een aantal eendesorten heeft weer dieper water nodig.

3.4.1 BODEMFAUNA

Karakteristieke bodemdieren zijn Zeepier, Kokkel, Mossel, Strandgaper en Zager.

De Zeepier leeft van het plankton en detritus dat via een ingenieus filtersysteem in het zand voor zijn kop terechtkomt. De plaats waar Zeepieren zitten is te herkennen aan de typische tandpasta-vormige uitwerpselen op het wad. Met name de staartuiteinden van zeeieren worden gegeten door bodemvissen.

Ook de Kokkel, een tweekleppig schelpdier, komt zeer veel voor. Kokkels leven in de grond; de witte geribbelde schelpen bevinden zich enkele cm onder het bodemoppervlak. Ze leven van plankton; door middel van een paar korte siphos (adembuizen) staan ze in verbinding met het zeewater. Door hun ondergrondse leefwijze kunnen Kokkelbanken (plaatsen met een grote kokkeldichtheid) vrijwel onzichtbaar zijn, ook al zitten daar soms wel 1000 kokkels per m². Jonge kokkels dienen als voedsel voor vissen en diverse vogelsoorten, oude kokkels worden gegeten door Scholeksters en Eidereenden.

Mossels zijn van nature te vinden in mosselbanken op de wadplaten. Ook zij leven van het plankton in het water. Oudere mosselbanken steken enkele decimeters, en soms wel bijna een meter boven het

omringende wad uit. Dat komt doordat mossels ongewild behalve plankton ook veel slib uit het water filteren. Om niet in dat slib te stikken werken ze zich steeds weer omhoog. Daardoor ontstaan bulten van slib, overdekt met mossels, met daartussen lage plekken. Dit is een zeer bijzonder biotooptype, waarin behalve bruinwieren ook een grote rijkdom aan lagere diersoorten te vinden is.

De Strandgaper wordt tot 15 cm lang en is daarmee de grootste tweekleppige van de Waddenzee. Strandgapers leven op zo'n 20 à 30 cm onder de grond en filteren het wadwater met hun lange siphon. Deze soort bereikt soms dichtheden tot boven de 1000 per m².

Eén van de karakteristieke diersoorten van mosselbanken is de Zager. Deze roofworm, die meer dan 50 cm lang kan worden, leeft in het slik onder en tussen de mosselbanken.

De laatste jaren is uit onderzoek gebleken dat de kokkel- en mosselvisserij in zijn huidige vorm en omvang het behoud en herstel van oude mossel- en kokkelbankbiotopen in de weg staat. Deze karakteristieke biotopen zijn, met name als gevolg van de bovengenoemde vormen van visserij, vrijwel verdwenen uit de Waddenzee. Ten aanzien van zeegrasvelden kan gesteld worden dat één van de voorwaarden, waaraan voldaan moet worden om herstel ervan in het Nederlandse deel van de Waddenzee mogelijk te maken, is het vermijden van bodemversturende activiteiten, waaronder mossel- en kokkelvisserij. Op zijn beurt heeft de overbevissing van kokkels en mossels in voedselarme jaren een grote invloed op de overlevingskansen van vogelsoorten als Eidereend en Scholekster.

3.4.2 VOGELS

De vele vogels die hun voedsel vinden in het droogvallend wad vormen een belangrijk onderdeel van de levensgemeenschap van de wadplaten. Door zijn grootte, en door de centrale plaats die de Waddenzee inneemt in de trekroutes van steltlopers uit Groenland, IJsland, Skandinavië en Noord-Rusland is het wadplatengebied buitengewoon vogelrijk.

Voor ongeveer 50 vogelsoorten (eenden, steltlopers, meeuwen en sterns) is de Waddenzee van vitaal belang omdat hun hele populatie, of althans een aanzienlijk deel daarvan gedurende een deel van het jaar afhankelijk is van het voedsel uit de Waddenzee. Veel van die vogels broeden in de arctische zone tussen oost Canada en het Taymyr schiereiland in noord Siberië. Op weg naar hun overwinteringsgebieden langs de Europese en Afrikaanse kusten is de Waddenzee hun grootste en voedselrijkste tussenstation. Vele van deze vogels hebben een afstand van duizenden kilometers afgelegd vanuit hun broedgebieden om in de Waddenzee weer op krachten te komen en hun energiereserves aan te vullen. Daardoor is de Waddenzee gedurende de voorjaars- en najaarstrek het vogelrijkst: dan zijn er in de Nederlandse Waddenzee ongeveer 1 miljoen vogels aanwezig. Zeer talrijk zijn onder meer Bergeend, Eidereend, Scholekster, Kanoetstrandloper, Bonte strandloper, Rosse grutto, Wulp, Zilvermeeuw en Kokmeeuw.

Niet alleen tijdens de trek hebben vogels een verhoogde voedselbehoefte. Ook tijdens de rui bestaat een grotere behoefte aan voedsel omdat dan nieuwe veren moeten worden gevormd. Tenslotte moeten voor de voortplanting door de vrouwtjes voldoende reserves zijn opgebouwd om de eieren te kunnen produceren.

Het voedsel zoeken is een activiteit die energie kost. Wil dit rendement opleveren, dan moet in ieder geval per tijdseenheid meer energie in de vorm van voedsel worden opgenomen dan er gebruikt wordt voor het zoeken zelf. Perioden van verstoring gedurende het voedsel zoeken betekenen door het gemis aan voedsel en het extra vliegen een verliespost op de energiebalans die later door extra voedsel zoeken moet worden goedgeemaakt. In een volstrekt natuurlijke situatie zullen verstoringen ook af en toe optreden, onder andere door predatoren. Dit zal in het algemeen geen nadelige gevolgen hebben voor populaties. Extra verstoringen kunnen de energiebalans van de vogels echter negatief laten doorslaan. Dit zal eerder het geval zijn in de ruitijd of in de tijd dat de vogels reservevet moeten opbouwen.

De aanwezigheid van een verstoringbron op de platen waarop door vogels voedsel wordt gezocht, heeft tot gevolg dat uit een zone rond de verstoringbron de vogels wegvlugten. De oppervlakte van deze zone hangt af van de mate van verstoring en van de vluchtafstand, die van soort tot soort verschillend is. De kritieke afstand varieert van 300 meter tot 500 meter bij de schuwere soorten. Zolang de verstoring aanhoudt is het daar aanwezige voedsel niet voor de vogels beschikbaar. Dat zou nog geen groot nadeel behoeven te zijn, als elders in het niet verstoorte gebied voedsel in overvloed aanwezig zou zijn. Uit onderzoek echter is gebleken dat het voedselaanbod van de Waddenzee de beperkende factor is voor een aantal soorten vogels. Gedurende een deel van het jaar wordt namelijk al het bruikbare en bereikbare, dat wil zeggen in voor de soorten in voldoende dichtheden voorkomende, voedsel geconsumeerd.

Zolang de platen droogliggen is er van kwetsbaarheid voor verstoring sprake. De lengte van deze periode verschilt al naar gelang de hoogteligging en de hoogte van de waterstand. Zodra de platen weer onder water staan is er van verstoringgevoeligheid geen sprake meer. Naast verstoring door mensen die over de platen lopen (zowel individueel als groepsgewijs) en door boten als deze dicht langs de kant van geulen varen treedt ook verstoring op door laagvliegende vliegtuigen.

De voedselsituatie verschilt per seizoen. Vanaf mei/juni neemt het aanbod toe tot eind augustus en september. Daarna neemt het aanbod geleidelijk af tot aan het eind van de winter en het vroege voorjaar de laagste waarden worden bereikt.

De grootste aantallen vogels worden aangetroffen in de periode augustus tot april. In verband met het voedselaanbod doet de meest kritieke periode zich voor van februari tot en met april. In juni is er een relatief groot aanbod en een relatief klein aantal

vogels. Na juni treedt geleidelijk aan een vermindering op van het voedselaanbod per vogel door het sterk toenemende aantal trekvogels.

Hoewel het Waddengebied als geheel gekenmerkt wordt door een hoge voedselproductie, zijn niet alle platen even rijk aan bodemdieren. Afhankelijk van hoogteligging en bodemsamenstelling treden sterke variaties op in dichtheden en soortensamenstelling. In slibrijke gebieden vinden we vogelsoorten als Kluut en diverse ruitersoorten in relatief grote aantallen, terwijl op meer zandige platen bijvoorbeeld Rosse grutto, Kanoetstrandloper en Scholekster naar de voor hen geschikte voedselorganismen zoeken. De soorten concentreren zich dus in die gebieden die het meest geschikt voor hen zijn. Verstoring heeft daardoor in verhouding een veel groter effect dan zo op het eerste oog uit de omvang van de verstoring kan worden afgeleid.

Factoren die van invloed zijn op de voedselsituatie zijn bepaalde vormen van visserij (onder andere kokkelvisserij) en de toename van troebelings van het water door havenaanleg, zandwinning, speciestort en dergelijke. Troebelings kan leiden tot afname van de primaire productie (plantengroei) en is van nadelige invloed op de groei van kokkels en mossels.

3.4.3 ZEEHONDEN

De zeehonden in de Waddenzee behoren tot twee verschillende soorten: de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*) en de Grijs Zeehond (*Halichoerus grypus*).

De Gewone Zeehond is sinds mensenheugenis een karakteristieke en vaste bewoner van de Waddenzee. De jongen kunnen direct zwemmen en worden gedurende de uren van laagwater gezoogd op droogvallende wadplaten. Sinds het van kracht worden van de Natuurbeschermingswet aanwijzing van 1981 is het aantal dieren opgelopen van circa 500 tot meer dan 1000 exemplaren in 1987. De bescherming krachtens de Natuurbeschermingswet (waardoor de rust- en zooggebieden 's zomers kunnen worden afgesloten voor het publiek) heeft daarbij zeker een rol gespeeld. In dezelfde periode is de toename van de stand ook bevorderd door beëindiging van de jacht in Duitsland en de opvang en revalidatie van zieke dieren in opvangcentra. Een derde oorzaak van de aantalstoename was de immigratie van jonge zeehonden uit het Duitse deel van de Waddenzee. De geringe jongenproductie door belasting van het milieu met milieuvreemde stoffen is gebleven. Dat laatste is des te zorgwekkender, omdat de stand in 1988 zeer sterk terugliep door een virus-epidemie. Na de epidemie bleken er nog slechts ca. 500 zeehonden in leven. In 1993 is het aantal zeehonden toegenomen tot bijna 1100, mede als gevolg van immigratie uit de Duitse Waddenzee.

De zeehonden verblijven vrijwel het gehele jaar in het Waddengebied. In de winter concentreren ze zich op de diepere geulen, waar ook de vis waarvan ze leven naar toe is getrokken. Zeehonden komen op het land om jongen te werpen, ze te zogen en om

te rusten. Ze zoeken daarvoor bij voorkeur zandbanken op, gelegen vlak langs de diepere geulen, zodat ze in geval van verstoring gemakkelijk snel te water kunnen gaan. Het moederdier zoogt de jongen gedurende vier weken. Dit moet op het droge gebeuren. Verstoringen tijdens de zoogperiode welke aanvangt rond eind juni kunnen leiden tot onvoldoende groei van de jongen, met als gevolgen een minder goede conditie en dientengevolge een verhoogde vatbaarheid voor ziekten en parasieten en tenslotte een verhoogde sterftekans. Daarnaast kan het effect zijn, dat het jong en de moeder zo ver van elkaar verwijderd raken, dat ze elkaar niet meer kunnen vinden. Zo'n jong is dan ten dode opgeschreven, tenzij het wordt gevonden en door mensen grootgebracht.

De periode gedurende welke de Gewone zeehonden het meest gevoelig zijn voor verstoring loopt van 15 mei tot 31 augustus. Zoals hierboven aangegeven verlaagt verstoring de overlevingskans van jonge zeehonden. Bij oudere zeehonden heeft verstoring vooral effect op de ligplaatskeuze. De zeehonden liggen bij laag water op vaste plaatsen: zandbanken met een steile kant, direct gelegen aan een diepe geul. Verstoring kan veroorzaakt worden door mensen die te voet, per vaartuig of per vliegtuig de zeehondenligplaatsen te dicht naderen. Uit onderzoek is gebleken dat 1500 meter in de meeste gevallen een veilige afstand is. Ook niet-recreatieve activiteiten, zoals laagvliegende vliegtuigen en het zoeken naar mosselzaad en kokkelbanken, brengen verstoring teweeg.

De Grijze Zeehond is voor zijn voortplanting in het waddengebied afhankelijk van de stranden van de waddeneilanden, of eventueel van de randen van zandplaten die zo hoog liggen dat ze bij hoge vloed droog blijven. De jongen, die in december/januari geboren worden, gaan namelijk pas één of twee weken na hun geboorte voor het eerst te water. Waarschijnlijk werd de Grijze Zeehond in Nederland in het begin van onze jaartelling uitgeroeid door overbejaging. Sinds de tachtiger jaren heeft zich weer een groep Grijze Zeehonden in de kustzone van de Waddenzee gevestigd, afkomstig van Britse populaties. Aangezien er elk jaar jongen geboren worden mag verwacht worden dat de Grijze Zeehond zich hier bij voldoende bescherming zal kunnen handhaven. In tegenstelling tot de Gewone Zeehond heeft de Grijze Zeehond niet of nauwelijks geleden onder de virusepidemie van 1988. In 1993 is de populatie gegroeid tot meer dan 200 dieren.

3.5 KWELDERS EN ZANDPLATEN

Kwelders vormen de natuurlijke overgang van de Waddenzee naar de duingebieden op de eilanden en het vasteland. Binnen de staatsnatuurmonumenten Waddenzee I en II gaat het om kweldertjes langs de Noordhollandse kust (bij Den Oever, Balgzandschorren en Normerven), de Friese kwelders tussen de Holwerder pier en de Paesummer lannen, de Posthuiskwelder op Vlieland, de kwelder op de Hon (Ameland), de Oosterkwelder op Schiermonnikoog en de kwelders van Rottumerplaat en -oog.

3.5.1 VEGETATIE

De kwelders op de Waddeneilanden hebben een natuurlijke geomorfologie, met fraaie hoogtegradiënten, meanderende kwelderkreken en afwisseling in de mate van natuurlijke drainage. De bodem is er over het algemeen zandig, mede door de invloed van stuivend zand uit de nabijgelegen duingebieden. De binnen het staatsnatuurmonument gelegen eilandkwelders zijn vrijwel alle jonger dan 50 jaar; de oudere kwelders zijn in het verleden ingepolderd. Nieuwe kweldervorming is met name op Schiermonnikoog en Rottumerplaat bevorderd door de aanleg van stuifdijken.

De vegetatie van de eilandkwelders is, mede door de veelheid aan gradiënten, veelzijdig. Tegelijkertijd is de plantengroei specifiek door de invloed van het zoute water. Van zee naar duin gaand vallen verschillende vegetatiezones op: de Zeekraal- en Slijkgrasbegroeiing vlak bij het wad, de Kweldergras-zone iets hogerop, de Lamsoor-velden in de vlakke, niet te hoog liggende delen, de iets hoger gelegen gebieden met Rood zwenkgras, vervolgens de gebieden met Zeerus en de fraaie zones met Rode ogentroost in de buurt van de duinrand. In de uiterste uitlopers van de kwelders, die slechts zelden overstroomd worden met zout water, zijn ook moerasachtige gebieden te vinden met Riet, Watermunt en dergelijke.

De kwelders langs de vastelandskust hebben van nature een ander karakter dan die op de eilanden. De bodem is zwaarder en in plaats van de min of meer geleidelijke overgang naar hoger gelegen delen vormt de zeedijk een abrupte grens met het achterland. Alle binnen het staatsnatuurmonument gelegen vastelandskwelders zijn tot stand gekomen door menselijk ingrijpen in de kwelderbodem. De Noordhollandse kweldertjes zijn ontstaan door zand dat bij dijkverhogingen vrijkwam of kustmatig aangelegd als vogelbroedgebied. Het ontstaan van de Friese Kwelders is in het verleden bevorderd door begreppeling en door de uitvoering van rijkslandaanwinningswerken. Daardoor ontbreken de karakteristieke meanderende kweldergeulen en de verschillen in hoogteligging en drainage van de eilandkwelders. De natuurlijke vegetatiezones op de gradiënt van wad naar achterland zijn veelal goed te herkennen. Afhankelijk van de mate van beweiding en ontwatering ontwikkelen zich binnen deze zones vegetaties met Zeeaster, Zoutmelde of Strandkweek.

3.5.2 VOGELS

Door de veelzijdige vegetatie en de specifieke milieuomstandigheden hebben de kwelders een rijke en bijzondere fauna van ongewervelde dieren. Meer opvallend zijn de grote aantallen broedvogels en de functie van de kwelders als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers en meeuwen.

Een aantal vogelsoorten broedt behalve in noordelijker streken ook op de kwelders in het Waddengebied, zoals Eidereenden, meeuwen, sterns en diverse steltlopersoorten. In sommige gevallen bevat de

Waddenzee een aanzienlijk deel van de noordwest-Europese broedpopulatie.

Als broedgebieden worden aangemerkt de gebieden waar kolonies van meeuwen en sterns voorkomen en de gebieden waar Tureluur, Kluut, Lepelaar en plevieren in grote dichtheid broeden. Voor deze soorten is het van groot belang dat jaarlijks voldoende jongen volwassen worden om de natuurlijke en door de mens veroorzaakte sterfte te compenseren. Het verstoren van broedende vogels kan leiden tot het verlaten van het nest, waardoor door afkoeling de legsels verloren gaan, jongen door zand ondergestoven raken of eieren en jongen onder verhoogde predatie van onder andere Zilvermeeuw hebben te lijden. De periode gedurende welke jongen en eieren aanwezig zijn is belangrijk, maar ook de periode daarvoor, waarin territorium- en kolonievorming plaats vinden. Verstoring van sterns tijdens de kolonievorming kan leiden tot het niet vestigen van de kolonie. Daarnaast speelt de aanwezigheid van voldoende niet-verontreinigd voedsel een grote rol. De broedtijd loopt van 15 april tot 31 juli en in bepaalde jaren tot 15 augustus. Deze verlenging van de broedperiode houdt verband met de soms optredende extreem hoge waterstanden, die laat in het broedseizoen broedsels vernietigd hebben, zodat nog een tweede legsel wordt gevormd. De functie van broedgebied is kwetsbaar voor menselijke activiteiten binnen deze gebieden, maar ook voor beweiding. De belangrijkste broedgebieden worden reeds beschermd in het kader van de aanwijzing "Waddenzee I".

De kwelders zijn daarnaast van belang als hoogwatervluchtplaats. Met het ritme van het getij kunnen vogels tweemaal daags een aantal uren fourageren op de droogvallende platen. In de gedwongen rustperiode van twee uur vóór hoogwater tot twee à drie uur na hoogwater concentreren de vogels zich op de hoogwatervluchtplaatsen. De rustende groepen Scholeksters, Rosse grutto's, Kanoet- en Bonte strandlopers kunnen op vele plaatsen in het Waddengebied soms wel tienduizend of meer individuen omvatten. Vaak zijn de hoogwatervluchtplaatsen tevens ruigebied. Dit geldt in het bijzonder in de zomerperiode voor een groot aantal steltlopers. Als hoogwatervluchtplaats verkiezen vogels open plaatsen waar verstoringsbronnen van verre kunnen worden gezien. Uitgestrekte hoogwatervluchtplaatsen worden aangetroffen op kwelderranden, maar ook op bepaalde strandvlaktes. Bij de keuze van hoogwatervluchtplaatsen treedt snel gewoontevorming op. Gebleken is dat individuen jaar na jaar op dezelfde plaatsen terug komen. De hoogwatervluchtplaatsen zijn net als de broedgebieden waar ze voor een deel mee samenvallen, kwetsbaar voor verstoring door de mens. Dit kan veroorzaakt worden door betreding van het gebied of door overvliegende vliegtuigen. Regelmatige verstoring van deze functie heeft meestal tot gevolg dat andere hoogwatervluchtplaatsen worden opgezocht.

3.5.3 ZANDPLATEN EN JONGE DUINFORMATIES

Met name op de oostkant van Ameland, de oostzijde van Schiermonnikoog en de eilanden Rottumeroog en -plaat bevinden zich gebieden die hetzij vrijwel onbegroeid zijn, hetzij bestaan uit

jonge duinformaties. Deze gebieden vormen de overgangen van wad naar duin en van duin en wad naar strand. Het uiterst dynamische biotoop van de jonge duinformaties wordt voor wat betreft de vegetatie gedomineerd door slechts enkele plantesoorten, als Biestarwegras, Helm, Strandhaver en (op aanspoelranden) Zeeraket. Deze gebieden vormen de broedbiotoop van Visdief, Noordse stern en (bij aanwezigheid van schelpenbanken) Dwergstern. Door hun specifieke biotoop en zeldzaamheid zijn deze gebieden van groot belang als onderdeel van het staatsnatuurmonument.

3.6 NATUURSCHOON

Het waddegebied wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid. Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom bieden de mogelijkheid tot het opdoen van wisselende en boeiende ervaringen en zijn wezenlijke kenmerken van het gebied. Essentieel is dat de invloed van de menselijke activiteiten op het landschap in het niet zinkt bij het stempel dat de natuurlijke elementen op de Waddenzee drukken. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter. Van wezenlijk belang is voorts de in het gebied heersende rust. Een gebied van een dergelijke omvang, waarin de mens zijn verbondenheid met natuur en landschap ten volle kan ervaren, is uniek in Nederland.

4. RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING

In dit hoofdstuk worden de rechtsgevolgen van de aanwijzing beschreven. Daarbij wordt allereerst ingegaan op de koppeling met de pkb (4.1). Vervolgens wordt besproken de vergunningplicht "sui generis" voor het verrichten van schadelijke handelingen (4.2) en de ontheffingplicht ex artikel 16 voor bezoekers (4.3). Voorts wordt ingegaan op het afsluiten van gebieden (4.4) en tenslotte op de relatie met de Wet Geluidhinder en de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied (4.5).

In hoofdstuk 5 wordt vervolgens nader ingegaan op de gevolgen van de aanwijzing voor een aantal vormen van gebruik en beheer.

4.1 KOPPELING MET DE PKB

In het kader van de herziene pkb wordt voorzien in een formele koppeling van het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet aan het pkb-beleid. Op deze wijze wordt een adequaat kader geschapen voor de toetsing via de procedures van de Natuurbeschermingswet van (mogelijk) schadelijke activiteiten aan de hoofddoelstelling van de pkb.

Hoofddoelstelling van de herziene pkb is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Meer concreet richt het beleid zich op de duurzame bescherming en een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van:

- de waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande geomorfologische en bodemkundige processen;
- de kwaliteit van water, bodem en lucht;
- de (bodem)fauna en (bodem)flora onder meer omvattende de foerageer-, broed- en rustgebieden van vogels, de werp-, rust- en zooggebieden van zeezoogdieren, met name zeehonden, de kinderkamerfunctie van Noordzeevis en de flora en fauna van de buitendijkse gebieden (waaronder kwelders) en de daaraan grenzende duinen;
- de landschappelijke kwaliteiten, met name de verscheidenheid en het specifieke karakter van het open landschap;
- de belevingswaarde van natuur en landschap.

Menselijke activiteiten met een economische en/of recreatieve betekenis zijn in de Waddenzee mogelijk, mits voldoende afgewogen in het licht van de hoofddoelstelling. Voorgenomen activiteiten in de Waddenzee moeten daarom aan de bovengenoemde doelstelling en beleidslijnen worden getoetst en hiertegen worden afgewogen. Daartoe is in de pkb een afwegingskader opgebouwd, dat uiteraard ook voor procedures in het kader van de Natuurbeschermingswet geldt. Indien een nadere afweging nodig is bij nieuwe activiteiten en bij uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten, dan wordt het volledige afwegingskader gehanteerd.

Het afwegingskader omvat de volgende onderdelen:

- * Ten aanzien van de wijze van besluitvorming geldt dat bij de afweging gebruik dient te worden gemaakt van de best beschikbare informatie omtrent de te verwachten gevolgen van een activiteit op

de diverse beleidsterreinen, met name de gevolgen voor het natuurlijk milieu van de Waddenzee. Er dient rekening gehouden te worden met het cumulatief effect van activiteiten.

- * Ten aanzien van de richting van de besluitvorming geldt dat bij de afweging de maatschappelijke noodzaak dient te worden aangetoond, dat activiteiten in de Waddenzee moeten plaatsvinden. Dit omvat twee aspecten:

- het maatschappelijk belang dat een activiteit vertegenwoordigt
- de lokatiegebondenheid van een activiteit.

Activiteiten die evengoed of beter buiten de Waddenzee kunnen worden uitgevoerd, worden vermeden (het translocatiebeginsel). Naarmate het maatschappelijk belang groter is, zal er eerder aanleiding zijn om een daaraan inherente beïnvloeding van de natuurlijke waarden, binnen randvoorwaarden, toe te staan.

- * Wanneer op basis van de best beschikbare informatie bij de afweging sprake blijkt te zijn van duidelijke twijfel over het achterwege blijven van mogelijk belangrijk negatieve gevolgen voor het ecosysteem, dan zal het voordeel van de twijfel in de richting van het behoud van de Waddenzee gaan (het voorzorgprincipe), hetgeen betekent dat de hoofddoelstelling bepalend is.

Wanneer activiteiten op basis van bovenstaande afwegingscriteria toelaatbaar worden geacht in de Waddenzee is het volgende van toepassing:

- * Bij het gebruik van de Waddenzee worden tenminste de best uitvoerbare technieken toegepast ter voorkoming en/of beperking van negatieve milieu-effecten. Als middel tot het verminderen of voorkomen van negatieve milieu-effecten wordt bij een aantal activiteiten zonering toegepast.
- * In de afweging om tijdelijke of blijvende aantastingen van de natuurwaarden van de Waddenzee te aanvaarden, dient uitdrukkelijk betrokken te worden of schade kan worden gecompenseerd passend binnen de hoofddoelstelling (compensatiebeginsel).

Het pkb-beleid is nader geconcretiseerd in een beheersvisie en beheersplannen. Op basis van de pkb uit 1980 is in 1985 de Algemene Beheersvisie vastgesteld, die weer nader is uitgewerkt in twaalf rijksbeheersplannen (sectorlijn) en in streek- en bestemmingsplannen (facetlijn). De volgende beheersplannen zijn uitgebracht (in enkele gevallen betreft het concepten):

- Natuur (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Visserij (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Recreatie (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Kustbescherming (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Buitendijkse gronden (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Bestrijding door verontreiniging door olie (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Ontgrondingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Water (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Scheepvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Kabels en buisleidingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Burgerluchtvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Militaire activiteiten (ministerie van Defensie)

De planstructuur voor het Waddengebied zal worden vereenvoudigd door

het zoveel mogelijk bundelen van beheersplannen en het opstellen van en maatregelenprogramma. Bij de toetsing van handelingen in het kader van de Natuurbeschermingswet blijft het beleid zoals dat is uitgewerkt in de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend, voor zover dat niet in strijd is met de herziene pkb en totdat één of meerdere nieuwe beheersplannen zijn vastgesteld.

4.2 VERGUNNINGPLICHT

Volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet is het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op behoud of herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis. Voor het uitvoeren van schadelijke handelingen in een staatsnatuurmonument is een vergunning of ontheffing van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vereist.

De Natuurbeschermingswet kent geen kant en klaar stelsel van concrete verboden en verplichtingen. Handelingen in een natuurmonument zullen steeds beoordeeld moeten worden op hun schadelijkheid voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied. Voor het verrichten van handelingen die als schadelijk kunnen worden aangemerkt is een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij nodig. Het spreekt vanzelf dat de vergunningplicht geen inbreuk maakt op lopende Natuurbeschermingswet-vergunningen voor "Waddenzee I". Voor wat betreft de ontheffingplicht zij verwezen naar 4.3.

De Consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (voor adres zie hoofdstuk 6) zal in een concreet geval uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is vergunning (of ontheffing) aan te vragen. Bij toetsing geldt het in 4.1. neergelegde afwegingskader als uitgangspunt.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de vergunningplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet vergunningplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van vergunningen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn vergunningplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- plaatsen of oprichten van gebouwen, bouwwerken of inrichtingen;
- aanleggen c.q. wijzigen van dijken en kaden, indijken van gronden en aanbrengen van landaanwinningwerken;
- aanleggen, verleggen, verruimen, graven, verdiepen, verondiepen of verleggen van vaarwateren en -geulen, greppels, sloten e.d.;

- wijzigen of intensiveren van het bodemgebruik, waaronder agrarisch gebruik en gebruik voor militaire oefeningen;
- in beweiding nemen van gronden;
- gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen e.d.;
- storten, bergen, opslaan, deponeren, lozen, verbranden van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen, produkten en materialen (w.o. baggerspecie)
- lozen en uitspoelen van huishoudelijk, landbouwkundig en industrieel afvalwater met uitzondering van boezemwater;
- verstoren van het bodemprofiel (verlagen, verhogen, egaliseren, ontginnen, graven, ploegen, frezen e.d.);
- opsporing (seismisch onderzoek) en winning (exploratie en exploitatie) van (diepe) delfstoffen en het toevoegen van stoffen aan de ondergrond in het kader van diepe delfstofwinning;
- ontgrondingen en zand-, klei- en schelpenwinning;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen (bijvoorbeeld buis-, melk-, nutsleidingen), kabels, constructies, installaties of apparatuur;
- aanleggen, inrichten, wijzigen en uitbreiden van havens, luchtvaart- en bedrijfsterreinen, waaronder begrepen militaire havens en terreinen en jachthavens;
- intensiveren van het gebruik van luchtvaartterreinen en het instellen van nieuwe militaire laagvliegroutes;
- aanbrengen of inrichten van voorzieningen en faciliteiten ten behoeve van recreatie en buitensport (w.o. vis- en aanlegsteigers en accomodaties voor sportvliegen);
- uitoefenen van schelpdiercultures, waaronder aanleggen, inrichten en verplaatsen van mosselpercelen en hangcultures;
- uitoefenen van de jacht.

4.3. ONTHEFFINGPLICHT

Volgens artikel 16, eerste lid, juncto artikel 21 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een staatsnatuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen.

Dit artikel is met name gericht op de bezoekers (waartoe gerekend worden recreanten, recreatievaarders, sporters, pierenstekers, sport- en beroepsvissers, onderzoekers en dergelijke) van het staatsnatuurmonument. Artikel 16 geldt niet voor personen, voorzover zij handelingen verrichten, die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor door of namens de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ontheffing is verleend. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 6.

Op grond van artikel 16 kunnen activiteiten die schade of verstoring

kunnen veroorzaken worden tegengegaan.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de ontheffingplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet ontheffingplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn ontheffingplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- betreden en/of bevaren van gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht niet toegankelijk zijn (zie 4.3);
- wadlopen;
- betreden van het natuurmonument met niet-aangelijnde huisdieren;
- handmatig en/of mechanisch (machinaal) winnen, rapen, steken, vangen, doden of vervoeren van wadpieren, zagers, mossels, kokkels en andere bodemdieren of het doen van pogingen daartoe;
- uitsteken, plukken, afsnijden of vervoeren van (delen van) planten, bloemen of takken;
- gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen en terreinvoertuigen, alsmede het waterskiën en doen waterskiën;
- sneller dan 20 kilometer per uur varen;
- beoefenen van buitensporten (bij voorbeeld crossen, vliegeren (inclusief "vliegervissen"), zeilvliegen, modelbouwsport);
- het gebruik van de luchtkolom boven het natuurmonument voor sportvliegen, reclamevluchten, luchtballonnen, ULV's e.d.;
- verrichten van wetenschappelijk onderzoek (seismisch onderzoek zie 4.1);
- beoefenen van de sport- en beroepsvisserij.

Voor wat betreft het verbod op het verontrusten (oftewel verstoren) van dieren wordt het volgende opgemerkt.

In het natuurmonument dient men zich zodanig te gedragen dat de aanwezige dieren hun normale bezigheden daarvoor niet behoeven te onderbreken. Indien vogelconcentraties en /of rustende zeehonden aanwezig zijn dient men de vaar- of looproute zodanig te kiezen dat de vogels hun normale bezigheden kunnen en durven voortzetten, en dat de zeehonden niet verstoord worden. Van verstoring van vogelconcentraties en rustende zeehonden is sprake wanneer een duidelijke beïnvloeding van het gedrag plaatsvindt als gevolg van een menselijke activiteit. Bij groepen vogels is dit het geval wanneer deze (als groep geheel of ten dele) weglopen en/of wegvliegen en bij rustende zeehonden als van een groep één of meerdere dieren zich in de richting van het water begeven. Dergelijke gedragsbeïnvloedingen worden aangemerkt als overtredingen van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Bij betreding (wandelen) betreft het vooral rustende, fouragerende en broedende vogels en zeehonden op de banken. Bij recreatievaart

buiten de betonde vaarwateren en bebakende geulen gaat het in de eerste plaats om duikeenden en andere zwemmende vogels, en eventueel om zeehonden op de banken. De afstand waarop verstoring zich voordoet is uiteraard afhankelijk van de aard en de intensiteit van de verstoringsbron. Voor zowel recreatievaart als betreding betekent het bovenstaande in het algemeen, dat men bij wijze van vuistregel groepen vogels niet dichterbij dient te benaderen dan 500 meter en zeehonden niet dichterbij dan 1500 meter. Dit zijn "veilige" afstanden. De verstoringsafstanden zijn onderwerp van thans lopend onderzoek. Door middel van voorlichting zal aan de resultaten van dit onderzoek aandacht worden besteed.

Ook bij recreatievaart binnen de betonde vaarwateren en bebakende geulen, derhalve buiten het natuurmonument, kan verstoring van zeehonden plaatsvinden. Verstoring kan meestal worden voorkomen door normaal en rustig door te varen. Op den duur kan dan bij zeehonden gewenning optreden. Soms kan de verstoring echter niet voorkomen worden en te sterke vormen aannemen. In zulke gevallen kunnen maatregelen worden getroffen, bij voorbeeld in de vorm van doorvaartbeperkingen.

Zeehonden, die niet aan het voortplantingsproces deelnemen, zoals jonge en zwervende exemplaren, kunnen overigens heel nieuwsgierig zijn en achter boten aanzwemmen. Het spreekt vanzelf dat in zulke gevallen geen sprake is van verstoring.

4.4 AFSLUITEN VAN GEBIEDEN

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich te bevinden op een water, dat deel uitmaakt van een staatsnatuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze is kenbaar gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is. Dit artikel wordt eventueel toegepast in combinatie met artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht, dat betrekking heeft op een toegangsverbod op grond.

"Wateren" zijn in de Waddenzee alle gebieden die gelegen zijn beneden de gemiddelde hoogwaterlijn. De titel voor het "gerechtigd zijn" is bij staatsnatuurmonumenten gelegen in een privaatrechtelijke betredingsvergunning, afgegeven door of namens de Dienst der Domeinen, gekoppeld aan een publiekrechtelijke vergunning of ontheffing op basis van de Natuurbeschermingswet, voor een bepaalde activiteit in een onder de werking van artikel 17 gebracht gebied.

Op grond van artikel 17 (eventueel in combinatie met artikel 461) is het mogelijk dat (delen van) wateren (dan wel land), al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, worden afgesloten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis of het natuurschoon van het natuurmonument.

De gesloten gebieden worden voor zover mogelijk in het veld aangeduid door middel van bebording, betonning en/of bebakening en voorts in ieder geval aangegeven op de door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uitgegeven Hydrografische Kaart van

de Waddenzee. Deze kaarten worden voor wat betreft de betonning en bebakening jaarlijks herzien en bijgewerkt en geven dus een actueel beeld van de situatie. De op deze kaart aangeduide gegevens met betrekking tot de Natuurbeschermingswet, waaronder de gesloten gebieden, worden voor alle bezoekers van het natuurmonument bekend verondersteld.

4.4.1 ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN

Zo nodig kunnen op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht geulen en watervlaktes worden afgesloten voor bezoekers door middel van speciale (gele) steek- of drijfbakens. Afsluiting voor bezoekers kan in bepaalde omstandigheden nodig zijn in gebieden met grote vogelconcentraties. Omdat tot op heden relatief weinig verstoring plaats vindt bij vogelconcentraties op het open water worden dergelijke afsluitingen op dit moment niet overwogen voor permanent onder water staande gebieden.

Indien in het belang van de natuur in de toekomst toch dergelijke afsluitingen nodig zijn, dan zal dat slechts geschieden gedurende de tijd van het jaar dat er vogelconcentraties aanwezig zijn en na overleg met betrokkenen.

4.4.2 DROOGVALLENDE GEBIEDEN

Droogvallende gebieden kunnen worden afgesloten door het plaatsen van verbodsborden krachtens artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht en/of artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Voor zover in het thans aangewezen deel van het staatsnatuurmonument zeehondenligplaatsen aanwezig zijn zullen deze worden afgesloten voor bezoekers. De afsluiting zal volgens dezelfde procedure plaatsvinden als het geval is voor de eerder aangewezen delen van de Waddenzee: na overleg met betrokkenen kunnen deze gebieden (zoals zeehondenligplaatsen) tijdelijk of permanent worden gesloten. De begrenzing van deze gebieden wordt, indien daartoe vanuit de natuurbelangen aanleiding is, jaarlijks bezien en aangepast in overleg met betrokkenen.

Mogelijk zal specifiek voor de Grijsze zeehond instelling van één of meer afgesloten gebieden noodzakelijk zijn. Voor Grijsze zeehonden is een permanent beschermde ligplaats van groot belang, omdat ze in tegenstelling tot Gewone zeehonden zeer beperkt zijn in de keuze van de plaats waar jongen gezoogd kunnen worden. Een dergelijke plek moet namelijk ten eerste dicht bij de Noordzee liggen en ten tweede moet hij zo hoog liggen dat hij bij hoge vloed droog blijft. Door een jaar-rond bescherming van een geschikte ligplaats kan worden bereikt dat de jongen daar ook inderdaad geboren zullen worden.

4.5 RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN

Naast de Natuurbeschermingswet en de pkb is een groot aantal wetten, verordeningen, regelingen en beleidsplannen van toepassing op de Waddenzee. Een compleet overzicht valt buiten het kader van deze toelichting, maar enige aandacht is op zijn plaats.

Ten opzichte van andere wettelijke regelingen geldt het principe van meersporigheid. Daarbij is het regime van de Natuurbeschermingswet imperatief, dat wil zeggen dat voor alle activiteiten die schadelijk (kunnen) zijn voor natuurwaarden of die ontsierend zijn, het vergunning- of ontheffingvereiste geldt, ongeacht of de betreffende activiteit al in andere kaders is getoetst.

De reeds in 4.1. besproken pkb-beheersplannen vervullen een intermediaire functie als bindende schakel tussen de verschillende reguleringssporen, Voorts vervullen zij een functie als toetsingskader bij de vergunningverlening, waardoor procedures eenvoudiger en sneller kunnen verlopen.

Bestaande coördinatieregelingen (zoals in het kader van de Wet Milieubeheer) en coördinatie-afspraken (zoals de Intentieverklaring CCW) kunnen voor een groot deel een adequate afstemming en coördinatie garanderen. Waar nodig kunnen, bijvoorbeeld in het kader van het Regionaal CCW, nadere afspraken worden gemaakt over verdergaande afstemming.

4.5.1 WET GELUIDHINDER

Ingevolge de Wet Geluidhinder worden onder meer staatsnatuurmonumenten en wetlands aangewezen als verplicht stiltegebied. Uit hoofde van de status van wetland is de Waddenzee reeds grotendeels aangewezen als verplicht stiltegebied. Voor zover het wetland daarvoor niet in aanmerking komt, zijn delen van de waddenzee op de uitzonderingenlijst geplaatst. De aanwijzing van "Waddenzee II" brengt in de situatie van stiltegebieden en gebieden op de uitzonderingenlijst geen wijziging. In de provinciale verordeningen stiltegebied Waddenzee is bepaald welke activiteiten wel of niet zijn toegestaan.

4.5.2 GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED

De Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied is, op het grondgebied van enkele gemeenten na, op de gehele Waddenzee van toepassing. De verordening heeft binnen het staatsnatuurmonument een aanvullende werking ten opzichte van de Natuurbeschermingswet. Buiten de natuurmonumenten heeft de verordening een zelfstandige status en wordt beoogd een beschermingsniveau te bereiken dat overeenkomt met de toepassing van de Natuurbeschermingswet.

5. GEBRUIK EN BEHEER

Zoals opgemerkt is volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis.

In aanvulling op de rechtsgevolgen van de aanwijzing, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, wordt hieronder aangegeven op welke wijze de diverse vormen van gebruik en beheer van de Waddenzee in overeenstemming kunnen worden gebracht met deze bepaling.

Zoals hiervoor reeds vermeld is bij de toetsing van handelingen op grond van de Natuurbeschermingswet het beleid zoals dat is vastgelegd in de pkb, de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend.

5.1 NATUURBEHEER EN -ONTWIKKELING

Het beheersplan Natuur Waddenzee (1989) schetst een samenhangend beeld van het natuurbeheer in de Waddenzee op basis van onder meer de pkb.

Het natuurbeheer is gericht op een natuurlijke ontwikkeling van de Waddenzee, waarbij de menselijke invloed hierop zo gering mogelijk dient te zijn, zodat alle structuren, soorten planten en dieren die van nature in de Waddenzee thuishoren zich daar kunnen handhaven, ontwikkelen of herstellen. Het in stand houden van natuurlijke processen betekent dat in de meeste spontaan optredende hydrologische en geomorfologische processen niet ingegrepen dient te worden. Ten eerste behoren zij als zodanig tot hetgeen beschermd moet worden, ten tweede garanderen juist deze processen het blijvend functioneren van de verschillende levensgemeenschappen. Daarbij dient bedacht te worden dat "instandhouding" niet betekent dat er een stabiele verdeling tussen geulen en platen dient te zijn. Integendeel: juist het dynamische karakter van het ecosysteem garandeert de levensvoorwaarden voor speciaal daaraan aangepaste organismen. Daardoor kunnen wadplaten, geulen en watervlaktes het in principe zonder ingrepen ten behoeve van het natuurbehoud stellen. Voor de beheerders betekent dit dat hun aandacht vooral uit moet gaan naar de instandhouding van een goede waterkwaliteit, het voorkómen van ingrepen in de natuurlijke processen en het voorkómen van verstoring.

Vandaar dat in het monitoringprogramma voor de Waddenzee behalve aan het volgen van de lopende ontwikkelingen in het ecosysteem ook aan de mogelijke bedreigingen van dat ecosysteem veel aandacht zal worden besteed.

Niet in alle situaties wordt een natuurlijke ontwikkeling nagestreefd. Het kwelderareaal wordt met het oog op de specifieke waarden gehandhaafd. Daartoe worden onder meer de stuifdijken op de eilanden in stand gehouden. Om een zo natuurlijk mogelijke overgang naar de meer dynamische gebieden te verkrijgen, zal het stuifdijkonderhoud in de overgangsgebieden extensief zijn.

Kwelderwerken langs de vastelandskust worden op zo natuurlijk mogelijke wijze voortgezet. In bepaalde situaties is het selectief en zorgvuldig ingrijpen in het ecosysteem ten gunste van natuurontwikkeling mogelijk (bijvoorbeeld ontpoldering ten behoeve van uitbreiding van het kwelderareaal).

5.2 SCHEEPVAART EN VERVOER

Tot de scheepvaart wordt hier zowel de beroepsmatige als de recreatieve scheepvaart gerekend. Voor wat betreft de recreatieve scheepvaart zij voorts verwezen naar hetgeen in 5.3 is bepaald.

5.2.1 SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT

De scheepvaart dient zoveel als mogelijk gebruik te maken van de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Niettemin blijft scheepvaart in het natuurmonument toegestaan overal waar voldoende water staat voor zover delen van de Waddenzee niet afgesloten zijn krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht (zie 4.4). De scheepvaart dient zich te houden aan de algemene gedragsregels op het wad, zoals beschreven in 4.3.

Draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen zijn door hun grote actieradius, bereikbaarheid van platen en watervlaktes en in veel gevallen ook door hun geluidsproductie potentieel zeer grote verstoringsbronnen. Draagvleugelboten en luchtkussenvaartuigen kunnen zelfs op plaatsen komen waar men vanouds slechts te voet kon komen. Met waterscooters, jetski's en dergelijke vaartuigen wordt vaak snel gevaren, waardoor een grote kans bestaat op verstoring van zeehonden en vogels. Dat laatste geldt ook voor het waterskiën. Daarom geldt in het natuurmonument, gezien de (potentiële) schadelijkheid voor de natuurwetenschappelijke betekenis, een absoluut verbod op het gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen, alsmede voor het waterskiën. Voor deze vormen van gebruik zal ook geen vergunning of ontheffing worden verleend.

Ook andere snelle motorboten, zoals speed- en rubberboten, kunnen verstorend zijn door hun grote snelheid en geluidsproductie. Vandaar dat het harder varen dan 20 km per uur met snelle motorboten (conform het Binnenvaartpolitiereglement) in het gehele natuurmonument niet is toegestaan. Deze snelheidsbeperking geldt niet voor patrouille-, opsporings- en reddingsvaartuigen van de overheden en de reddingmaatschappij wanneer deze in functie zijn. Overigens geldt in het kader van de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied voor alle motorschepen een verbod op het sneller varen dan 15 km/uur buiten de betonde vaargeulen.

Conform het beleid zoals dat is vastgesteld tijdens de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991) blijft het toegestaan in de nabijheid van de doorgaande vaargeulen droog te vallen. Daarbij

dient "in de nabijheid" als volgt te worden geïnterpreteerd: Bij het droogvallen dient men een positie te kiezen, zodanig dat men tijdens laagwater niet verder dan 200 meter van de bebakening of betonning langs een vaarwater ligt. Deze zone is met opzet zo breed genomen, omdat daardoor in principe elke schipper in staat wordt geacht vóór het droogvallen een zodanige positie te kiezen dat hij altijd op minder dan 200 meter van het vaarwater blijft.

Voor wat betreft het gebruik van plankzeilen en zeekanoën wordt verwezen naar 5.3.3.

5.2.2 SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT

De betonde vaarwateren en/of bebakende geulen, zoals aangegeven op de Hydrografische Kaart, vallen buiten de aanwijzing. Het scheepvaartverkeer wordt hier in principe geregeld door middel van andere instrumenten dan de Natuurbeschermingswet, bijvoorbeeld via het Binnenvaartpolitiereglement. Nieuwe ontwikkelingen met eventueel schadelijke gevolgen voor het staatsnatuurmonument zullen evenwel in het kader van de Natuurbeschermingswet worden getoetst aan hun effecten op het staatsnatuurmonument.

Bij vaarroutes door kwetsbare gebieden kunnen (bijvoorbeeld vanwege mogelijke verstoring van vogels en rustende zeehonden) beperkingen met betrekking tot de doorvaarttijd ingesteld worden.

Voor zover het gaat om keuzes tussen wel of niet handhaven van betonning of bebakening in scheepvaartroutes wordt uitgegaan van het beleid zoals dat is vastgelegd in het beheersplan Scheepvaart. Daarin is ondermeer vastgelegd dat over elk wantij een oost-west (en in het geval van Texel: noord-zuid) verbinding gemarkeerd dient te zijn. Binnenkort zal het Vaarwegenplan Waddenzee verschijnen waarin de functie van elke scheepvaartroute wordt aangegeven. Afhankelijk van hun karakter kunnen voor de vaarwateren en -routes verschillende snelheidsregimes van kracht worden.

5.2.3 OVERIG VERVOER

Het parkeren van booreilanden is in het staatsnatuurmonument in verband met de aantasting van natuurschoon niet toegestaan.

Het gebruik van terreinvoertuigen kan grote verstoring op de wadplaten tot gevolg hebben. Daarom zal in principe geen vergunning of ontheffing worden verleend voor het gebruik van terreinvoertuigen in het staatsnatuurmonument.

5.3 RECREATIE

Het Waddengebied vervult een maatschappelijke betekenis in de menselijke behoefte aan ruimte, rust en landschappelijk schoon. Watersport op de Waddenzee is en blijft mogelijk binnen het gegeven van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied.

Door middel van beheerbeleid en zonering wordt voor inpassing van de recreatie in het natuurgebied zorggedragen. In de herziene pkb is

daartoe een kaart met globaal afgewogen recreatieve zonering opgenomen. In het zoneringssysteem, gebaseerd op het Beheersplan Recreatie, is de Waddenzee in drie zones ingedeeld. In de geulen en watervlaktes vindt recreatief medegebruik plaats. Op de meeste wadplaten vindt beperkt recreatief medegebruik plaats. In de (krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht) afgesloten gebieden vindt géén recreatief medegebruik plaats.

De zonering zal door de provincies nader worden uitgewerkt. Door de gezamenlijke overheden zal een beleid gevoerd dienen te worden dat gericht is op adequate handhaving van de ingestelde zonering en het gevoerde beheersbeleid. Naar de effecten van waterrecreatie op de natuur wordt thans onderzoek gedaan. De resultaten van het onderzoek zullen worden betrokken bij het nader vormgeven van het recreatiebeleid voor de Waddenzee.

In algemene zin geldt dat het gedrag van de bezoekers van het wadgebied niet méér aan banden zal worden gelegd dan noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. Als uitgangspunt geldt dat de recreatie niet mag leiden tot schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. In een groot gebied als de Waddenzee kunnen recreatie en natuurbescherming op veel plaatsen samengaan.

Teneinde de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon te waarborgen zal een aantal voorschriften in acht moeten worden genomen. Recreanten dienen zich te houden aan de algemene rechtsgevolgen van de aanwijzing (zie met name 4.3 en 4.4). Voor wat betreft het varen geldt het gestelde in 5.2.1. Specifiek voor verschillende vormen van recreatie geldt voorts het onder 5.3.1 tot en met 5.3.4 gestelde.

5.3.1 HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT

Het zich als bezoeker bevinden in het natuurmonument (bijvoorbeeld in de vorm van betreding van de wadplaten, zwemmen en dergelijke) is toegestaan, met dien verstande dat het verstoren van zeehonden en vogelconcentraties verboden is (zie 4.3) en dat het zich bevinden in gesloten gebieden niet is toegestaan (zie 4.4).

Het onaangelijnd meenemen van honden (en andere huisdieren) kan veel verstoring tot gevolg hebben en is daarom ontheffingplichtig op grond van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Ook het gebruik van radio's en andere geluidsapparatuur hoort niet in het staatsnatuurmonument thuis. Dit heeft uiteraard geen betrekking op het gebruik van geluidsapparatuur de veiligheid betreffende en het gebruik van apparatuur op schepen, voor zover dit buiten het schip niet hoorbaar is.

5.3.2 WADLOPEN

In beginsel gelden voor wadlopers dezelfde regels als voor elke voetganger op het wad (zie 5.3.1).

Bij het georganiseerd wadlopen kan soms verstoring van (groepen) vogels niet worden voorkomen. In andere gevallen is een wadlooproute alleen bruikbaar wanneer een afgesloten gebied (ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet) wordt doorkruist. In het reeds eerder onder de Natuurbeschermingswet gebrachte deel van de Waddenzee is dat het geval bij de wadlooproute naar Rottumeroog, omdat de wadstrook ten zuiden van Rottumeroog in zijn geheel afgesloten is voor het publiek.

Voor het volgen van een route waarbij eventueel vogels of zeehonden verstoord kunnen worden en voor het betreden van gesloten gebied is daarom een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet nodig (zie 4.3). Gekoppeld aan een dergelijke ontheffing geldt een absoluut verbod op het meenemen van honden op het wad.

5.3.3 PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN

Plankzeilen (surfen) en zeevanoën zijn milieuvriendelijke recreatievormen die zonder problemen in grote delen van de Waddenzee kunnen worden beoefend. Onder bepaalde omstandigheden kunnen deze recreatievormen echter een aanzienlijke verstoring teweeg brengen onder watervogels of zeehonden. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij het surfen in de wadplatengebieden wanneer Eidereenden daar tijdens hoogwater al duikend voedsel, zoals Mossels, Kokkels en kreeftachtigen, zoeken. Zeekanoërs kunnen bijvoorbeeld verstoring veroorzaken wanneer zij zich in prieltjes begeven. Plankzeilers en zeevanoërs dienen daarom goed acht te slaan op de aanwezigheid van vogelconcentraties en rustende zeehonden en te vermijden dat deze verstoord worden (zie ook 4.3). Voor plankzeilers en zeevanoërs geldt eveneens het gestelde in 5.2.1 ten aanzien van het droogvallen en het verbod op het bevaren van gesloten gebieden (4.4).

5.3.4 SPORTVISSERIJ

Op grond van het feit dat er geen grote veranderingen in de visstand worden verwacht door het vissen met de hengel is in het kader van de onderhavige aanwijzing voor de hengelsport geen ontheffing voor het vangen en/of doden van vissen op grond van de Natuurbeschermingswet nodig, mits de hengelsport (conform de Visserijwetgeving) met niet meer dan twee hengels per persoon wordt beoefend.

Voor wat betreft de niet-beroepsmatige visserij met staand want (hoekwant, fuiken e.d.) blijft het huidige beleid van kracht. Dat wil zeggen dat op grond van de Visserijwet het aantal fuiken per persoon tot 2 beperkt is, terwijl regels gesteld zijn aan de maximale afmetingen van hoekwant en staand want. Daardoor blijft de invloed van deze vistuigen op de visstand gering. Om verdrinking van zeehonden te voorkomen is het gebruik van een keerwant in fuiken verplicht.

Ook deze vormen van visserij worden in het kader van de Natuurbeschermingswet niet ontheffingplichtig geacht, een en ander met inachtnaam van het voorgaande.

Voor het overige dienen hengelsporters en overige niet-beroepsmatige vissers zich te houden aan de bepalingen in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.2 en 5.3.1.

5.4 JACHT

Binnen het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" wordt nergens gejaagd. Wel heeft de Staat het jachtrecht bij Wieringen verhuurd aan de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels; deze vereniging maakt van dit recht geen gebruik. Binnen "Waddenzee I" wordt thans nog op enkele plaatsen gejaagd.

Voor de Waddenzee geldt onder meer op basis van de Nota Jacht en Wildbeheer een "nee, tenzij"-beleid, hetgeen inhoudt dat jacht alleen kan plaatsvinden uit oogpunt van wildschadebestrijding en ten behoeve van natuurbehoudsdoelstellingen. Aangezien hieruit voor de Waddenzee geen noodzaak tot bejaging voortvloeit, en gegeven de inbreuk die jacht maakt op de natuurlijke aantalsregulerende processen en op de rust in het gebied, zal de jacht binnen "Waddenzee I" bij herziening van vergunningen worden afgebouwd.

5.5 BEROEPSVISSERIJ

De beroepsvisserij in de Waddenzee is als menselijke activiteit toegestaan binnen de randvoorwaarden van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Daarbij wordt gestreefd naar verweving van functies, waarbij voorwaarden kunnen worden gesteld aan de visserij ter beperking van ongewenste effecten. Waar verweving niet mogelijk is wordt zonering toegepast.

De beroepsvisserij kan aantasting van het bestand van beviste soorten en verstoring van vogels en zeehonden op de wadplaten tot gevolg hebben.

De visserij op kokkels, de mosselzaadvisserij en de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen heeft schadelijke gevolgen voor de instandhouding en de ontwikkeling van waardevolle biotopen als oude mossel- en kokkelbanken en zeegrasvelden. Natuurlijke, rijkgestructureerde en soortenrijke mosselbanken ontbreken vrijwel geheel, doordat jonge, pas gevormde banken vanwege het mosselzaad worden bevist. De restanten zijn niet stabiel genoeg om oude mosselbanken te vormen. Zeegrasvelden zijn vrijwel geheel verdwenen uit de Waddenzee. Herstel is waarschijnlijk mede afhankelijk van de afwezigheid van bodemversturende activiteiten. Het areaal oude kokkelbanken is aanzienlijk afgenomen.

Voorts heeft de mosselzaad- en kokkelvisserij schadelijke gevolgen voor de voedselvoorziening van vogels (vooral Eidereenden en Scholeksters).

Mede in verband met het bovenstaande is aanpassing in het beroepsvisserijbeleid neergelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij ("Vissen naar evenwicht"). Deze structuurnota is inmiddels behandeld in de Tweede Kamer. Uitgangspunt van het beleid is een verweving van de functies natuur en visserij waar dit

mogelijk is. Voor de verschillende vormen van visserij wordt beleid geformuleerd dat deze verweving van functies mogelijk moet maken. Waar deze verweving niet mogelijk is worden bij wijze van nadere uitwerking van de afspraken van de Waddenzeeconferentie van 1991 te Esbjerg delen van de Waddenzee gesloten voor de visserij.

De uitgifte van vergunningen voor de vaste vistuigen geschiedt op grond van de Visserijwet 1963. Artikel 9, tweede lid, van deze wet biedt de mogelijkheid bij het stellen van regels in het belang van de visserij, mede rekening te houden met de belangen van de natuurbescherming. Het Reglement zee- en kustvisserij 1977 en de daarop gebaseerde Beschikking visserij, visserijzone, zeegebied en kustwateren zijn hiertoe aangepast. Op grond hiervan kunnen ter bescherming van natuurbelangen in de Waddenzee bepaalde voorschriften aan vergunningen, vrijstellingen of ontheffingen worden verbonden, of kunnen deze onder beperkingen worden verleend. Vergunningen in de Waddenzee zullen slechts worden verleend voor zover de instandhouding van de visvoorraden niet in gevaar komt en geen onaanvaardbare aantasting van de natuurwaarden plaats vindt. In bepaalde gevallen zal daartoe tot nadere regelgeving of beperking van het huidige aantal vergunningen worden overgegaan. In te verlenen vergunningen worden zonodig voorwaarden gesteld.

Daar het bemachtigen en doden van dieren (in dit geval vissen, schaal- en schelpdieren), alsmede het verontrusten van dieren (in dit geval vogels en zeehonden) ingevolge artikel 16, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet in beginsel verboden is, dient ten behoeve van de diverse vormen van visserij in de aan te wijzen gebieden voorts een ontheffing te worden verkregen. Bij het ontheffingenbeleid voor de Waddenzee zal worden uitgegaan van het in de vastgestelde Structuurnota Zee- en Kustvisserij neergelegde beleid. Dit houdt in dat conform dit beleid ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet wordt verleend aan hen, die beschikken over een visserijvergunning als hierboven bedoeld, waarbij zo nodig nadere beperkende voorwaarden kunnen worden gesteld ter voorkoming van verontrusting van zeehonden en vogels. Onder meer kunnen beperkingen worden gesteld aan de toegang tot gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet c.q. artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten. Wijziging van de vergunningvoorwaarden, toename van de intensiteit van bevissing en verandering van de vangstmethoden worden van geval tot geval getoetst aan artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

In onderstaande paragrafen wordt het vergunningen- en ontheffingenbeleid voor de verschillende vormen van visserij in het natuurmonument nader uiteengezet. Indien nader onderzoek hiertoe aanleiding geeft en na evaluatie van het hieronder omschreven beleid, is het mogelijk dat nadere beperkende voorwaarden worden gesteld bij de ontheffingen ex artikel 16 ten behoeve van het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee.

Niet-beroepsmatige visserij (sportvisserij) is behandeld in 5.3.5. Voor het al dan niet beroepsmatig verzamelen van wadpieren en het

niet beroepsmatig verzamelen (rapen) van schelpdieren en andere bodemfauna zij verwezen naar paragraaf 5.6.

5.5.1 BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN

Door de beroepsvisserij met zegen en vaste vistuigen kan de stand van diverse vissoorten plaatselijk (of zelfs in een groot gebied, zoals bij de Aal het geval lijkt te zijn) sterk worden verkleind.

Met name verstoringen van vogels en/of zeehonden op wadplaten, de te geringe herstel mogelijkheden voor kokkel- en mosselbanken en zeegrasvelden en de aantasting van het bestand van de beviste soorten zijn criteria op grond waarvan, in het kader van het Reglement zee- en kustvisserij 1977, tot nadere regelgeving of beperking van het aantal vergunningen wordt overgegaan. Meer concreet zal dit het volgende inhouden:

- Het aantal vergunningen voor de visserij met vaste vistuigen, zoals zegen, staand want, schietfuike, aalfuiken, weren en dergelijke wordt beperkt als ook het aantal en de grootte van de per vergunning toegestane vistuigen.
- Ter voorkoming van het verdrinken van zeehonden, duikeenden en dergelijke wordt voor alle (schiet-)fuike en staande kuilen een keerwant met een maaswijdte van 14 cm verplicht gesteld. Deze verplichting geldt overigens reeds voor recreatievisserij.
- Het aantal vergunningen voor de visserij met sleepnetten wordt niet uitgebreid. Tot een nader te bepalen evaluatiemoment zullen deze vergunningen niet aan andere bedrijven worden verleend c.q. kunnen worden overgedragen. Bij de evaluatie zal worden gezien of met het oog op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee de vergunningvoorwaarden moeten worden aangescherpt.
- Het aantal vergunningen voor de garnalenvisserij wordt tot een evaluatiemoment in 1998 niet uitgebreid.
- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen permanent gesloten. In het jaar 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden worden gesloten.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van vogels en zeehonden.

5.5.2 VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD

Mede gezien de effecten van de mosselzaad- en kokkelvisserij op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee zal bij het verlenen van vergunningen op basis van de Visserijwet een terughoudend beleid worden gevoerd.

Meer concreet worden de volgende maatregelen genomen.

- In ieder geval tot het jaar 2000 wordt het aantal vergunningen voor de mechanische kokkelvisserij niet uitgebreid. Het aantal

vergunningen voor de handkokkelvisserij wordt beperkt door overdracht niet toe te staan en geen nieuwe vergunningen te verlenen.

Voor de handkokkelaars en voor de mechanische kokkelvisserij te voet geldt tevens een betredingsverbod van de gebieden die krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten.

- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de mosselzaad- en kokkelvisserij (zowel mechanisch als handmatig) permanent gesloten. In 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden gesloten zullen worden.
- In voedselarme jaren wordt 60 % van de gemiddelde voedselbehoefte van vogels in de vorm van kokkels en mosselen voor deze vogels gereserveerd. Het meerdere is beschikbaar voor de visserij. Indien er minder aanwezig is dan deze 60 % dan wordt de Waddenzee in een dergelijk jaar voor de visserij op schelpdieren gesloten.
- Het aantal vergunningen voor de mosselzaadvisserij wordt structureel gefixeerd op het niveau van begin 1992 waarbij per vergunning slechts één vaartuig mag worden ingezet.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van zeehonden en vogels.

5.5.3 AANLEG MOSSELPERCELEN

In de Structuurnota Zee- en Kustvisserij is aangegeven dat de ligging van de schelpdierpercelen in de westelijke Waddenzee zal worden geoptimaliseerd, waarbij het totale areaal aan stabiele mosselpercelen met tenminste 200 ha wordt uitgebreid. Door middel van verschuiving en verplaatsing van percelen zal binnen het areaal dat is uitgegeven voor de mosselcultuur getracht worden deze uitbreiding te realiseren. Mocht dit niet door middel van optimalisatie mogelijk blijken dan zal na afronding van de optimalisatie uiterlijk in 1995 worden bezien of tenminste 200 ha extra beschikbaar zal worden gesteld.

Voor de aanleg van percelen in het staatsnatuurmonument is vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet vereist. In beginsel worden nieuwe mosselpercelen niet aangelegd in de in het kader van de Natuurbeschermingswet gesloten gebieden, tenzij van deze percelen geen noemenswaardige schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis van de gebieden is te verwachten.

Dat kan inhouden, dat dergelijke uitbreidingen niet zullen worden toegestaan, wanneer daarvan een noemenswaardig nadelig effect op het ecosysteem en/of de zeehondenstand te verwachten is.

Een ander aspect dat samenhangt met de cultuur van mossels op percelen is de mogelijkheid dat introductie plaats vindt van tot nu toe onbekende diersoorten en ziekten uit andere gebieden. Dat kan gebeuren wanneer om de één of andere reden bevolking of herbevolking van gebieden in de Waddenzee plaats zou vinden met mossels of andere diersoorten van elders. Voorbeelden van dergelijke diersoorten zijn

Japanse oesters, Palourdes, St. Jacobsschelpen en dergelijke. Het resultaat kan - behalve faunavervalsing - ook zijn dat specifiek in de Waddenzee thuishorende dieren of levensgemeenschappen in aantal afnemen of verloren kunnen gaan. Om introductie van biotoxine veroorzakende algen te voorkomen zullen vooralsnog geen mosselen uit andere gebieden geïntroduceerd mogen worden.

5.6 HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN

Het beleid ten aanzien van het winnen van wadpiereen, zagers en andere bodemfauna is vastgelegd in het Beheersplan Natuur. Daarin is vastgelegd dat voor de mechanische winning van wadpiereen in het hele pkb-gebied geen nieuwe vergunningen zullen worden verleend en dat geen vergunning zal worden gegeven voor het mechanisch winnen van zagers. Mede met het oog op de sluiting van Balgzand/Breehorn voor bodemberoerende vormen van visserij in het kader van de Structuurnota Zee- en Kustvisserij wordt gestreefd naar verplaatsing van de mechanische wadpiewinning uit dit gebied.

Het handmatig winnen van wadpiereen en zagers anders dan voor direct eigen gebruik zal zonder ontheffing slechts in nader op de kaart aangegeven gebieden toegestaan zijn. Daarbij zal ook in die gebieden geen toestemming worden verleend voor het winnen van wadpiereen en zagers op of in de directe nabijheid van mosselbanken en in gebieden die vanwege de bodemfauna ook voor andere vormen van bodemfauna-exploitatie zijn gesloten. Zolang deze gebieden niet zijn aangewezen wordt de ontheffing geacht te zijn verleend, behoudens in de artikel 17-gebieden.

Het rapen van mossels voor eigen consumptie tot een maximum van 10 kg per persoon per dag is zonder ontheffing toegestaan, behoudens in de artikel 17-gebieden en de voor mossel- en kokkelvisserij gesloten gebieden. Het (al dan niet beroepsmatig) rapen van andere schelpdieren of het rapen van mossels onder andere omstandigheden is ten alle tijde ontheffingplichtig (zie onder meer 5.5.2). In principe worden hiervoor geen ontheffingen verleend.

Voor de winning van andere dan de hierboven genoemde soorten, zoals zeemos (*Laomeda spec.* en *Sertularia cupressina*), mesheften enzovoorts zal geen ontheffing worden afgegeven.

5.7 ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN

Voor zover wingebieden buiten de betonning van de vaargeulen liggen heeft de winning van bodemmateriaal rechtstreeks invloed op het staatsnatuurmonument. Daarnaast kunnen zich zowel bij winning in het staatsnatuurmonument als bij winning in de vaargeulen indirecte effecten voordoen door de troebeling die bij de winning ontstaat. Ten aanzien van zand- en schelpewinning geldt een terughoudend beleid, dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Ontgrondingen. Op basis van onderzoek zal worden besloten of zandwinning beperkt kan worden tot het noodzakelijk waterstaatkundig onderhoud. Winningen op basis van vigerende ontgrondingsvergunningen zijn niet vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een vergunning zal wel nodig zijn wanneer veranderingen in de feitelijke

winsituatie optreden, zoals uitbreiding van het aantal locaties en verandering van de benutting van de bestaande locaties. Vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet is eveneens nodig voor nieuwe winningen en ontgrondingen in het staatsnatuurmonument.

5.8 BAGGERSPECIE

Vrijwel alle baggerspecie die uit havens en geulen wordt gebaggerd wordt in een (vaar)geul gestort. Van daaruit kan het zich verspreiden over en bezinken in gebieden die als staatsnatuurmonument zijn aangewezen, namelijk op wantijen, op slikkige platen nabij de vastelandskust of op kwelders. Het natuurmonument kan beïnvloed worden door onder meer verhoogde troebeling en door het vrijkomen van eventueel in het slib aanwezige verontreinigingen.

Het beleid ten aanzien van dumping van baggerspecie is verwoord in het pkb-Beheersplan Water. Het huidige beleid is dat baggerspecie in diep, stromend water wordt gestort, zodat het slib zich op natuurlijke wijze opnieuw over een kombergingsgebied verdeelt. Alleen baggerspecie uit de Waddenzee en daarmee in open verbinding staande havens komt voor eventuele storting in de Waddenzee in aanmerking. Voor verontreinigde baggerspecie, die volgens het in voorbereiding zijnde beoordelingssysteem niet in de Waddenzee kan worden gestort, dient een oplossing buiten de Waddenzee te worden gevonden.

Stortingen binnen het natuurmonument zijn in ieder geval vergunningplichtig in het kader van de natuurbeschermingswet.

Behalve de verontreinigingsgraad van de te storten specie bepaalt ook de totale hoeveelheid specie in hoeverre storting ervan een nadelige invloed zou kunnen hebben op de kwaliteit van het slib dat zich uiteindelijk op wantijen en kwelders afzet. Vandaar dat voor stortingen binnen of buiten het natuurmonument die meer dan een bepaalde, nader te omschrijven verontreinigingslast inhouden vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet zal moeten worden verkregen. Dat betekent dat dan behalve de verontreinigingsgraad ook de hoeveelheid te storten specie een rol zal spelen bij een beslissing over het al dan niet toestaan van een storting.

5.9 LOZINGEN

Voor het beleid ten aanzien van lozingen wordt aangesloten bij het beleid zoals dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Water en zoals dit is aangescherpt op de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991).

Aangezien vrijwel alle lozingen in en rond het staatsnatuurmonument via het water invloed hebben op het ecosysteem zal, conform het pkb-beleid, het belang van de natuur zwaar wegen bij elke beslissing over lozingen in de Waddenzee. Dientengevolge zal over alle te verlenen lozingsvergunningen (in het kader van de Wet

verontreiniging oppervlaktewateren) overleg plaats vinden tussen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Voor zover het gaat om lozingen waarvan het mogelijk is dat ze door hun concentratie van milieuvreemde stoffen of door hun hoeveelheid schade kunnen doen in het staatsnatuurmonument zal een vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet nodig zijn alvorens tot lozing in het staatsnatuurmonument kan worden overgegaan.

De Natuurbeschermingswet is niet van toepassing voor zover het gaat om niet rechtstreeks bepaalde lozingen. De uitspoeling van boezemwater en de verontreiniging vanuit diffuse bronnen (bijvoorbeeld via de Rijn) kan daarom buiten beschouwing worden gelaten.

5.10 KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE

Voor de aanleg van kabels, buisleidingen, hoogspanningsleidingen en dergelijke binnen het staatsnatuurmonument is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Het vigerend beleid ten aanzien van kabels en buisleidingen is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Kabels en Buisleidingen.

Er worden geen vergunningen voor nieuwe buis- en ondergrondse hoogspanningsleidingen verleend, tenzij (inter)nationale belangen dit onvermijdelijk maken. Zo nodig zullen voorwaarden worden gesteld aan het tracé, de methode van uitvoering en de tijd van het jaar waarin de werkzaamheden plaats vinden. Wanneer een leiding bestemd is voor het vervoer van toxische substanties (olie, gas met condensaat, chemicaliën) zullen ook de kans op calamiteiten en de effecten daarvan worden meegewogen in beslissingen over het al dan niet toestaan van de aanleg van dergelijke leidingen.

Aanleg van (nuts)leidingen dient tot een minimum te worden beperkt. Bij aanleg dient te worden aangesloten bij bestaande leidingzones.

5.11 SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN

Bij seismisch onderzoek kunnen verstoringen plaats vinden. Vandaar dat voor het verrichten van seismisch onderzoek vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is. Aanvragen worden zorgvuldig afgewogen. Seismisch onderzoek dient plaats te vinden volgens de best bestaande methoden, gericht op het tot een minimum beperken van verstoring van vissen, vogels en zeehonden door de keuze van de onderzoeksmethode en -periode. De toelaatbaarheid van seismisch onderzoek buiten de in concessie uitgegeven gebieden zal worden afgewogen nadat terzake éénmalig een milieu-effect-rapportage is opgesteld.

In het concessiegebied Zuidwal wordt op één lokatie aan de vaargeul het Inschot gewonnen. Tot 1994 zullen nieuwe boringen binnen de concessiegebieden niet plaatsvinden (moratorium). Buiten de huidige concessiegebieden zullen er in de toekomst geen exploratie- en exploitatieboringen verricht worden. Nieuwe aanvragen om boorvergunningen worden, zoals neergelegd in de pkb, niet ingewilligd om mogelijke cumulatieve negatieve gevolgen voor de

Waddenzee door mijnbouwactiviteiten te voorkomen. Het gehele, niet in concessie uitgegeven deel van de Waddenzee wordt daarmee van boorwerken ten behoeve van de opsporing en winning van diepe delfstoffen gevrijwaard. Uit oogpunt van natuurbehoud is voorts verlenging van het moratorium wenselijk. Dit is onderwerp van nader kabinetsoverleg met de concessionarissen.

Voor het verrichten van exploratie- en exploitatieboringen en voor de aanleg van de benodigde aan- en afvoerleidingen is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Dergelijke vergunningen zullen slechts onder strikte voorwaarden worden verleend, en dan nog alleen voor zover deze boringen plaats zullen vinden binnen de concessiegebieden en indien de concessiehouder aannemelijk heeft kunnen maken dat noch de boring, noch een eventuele calamiteit gevaren oplevert voor het ecosysteem van de Waddenzee.

5.12 BURGERLUCHTVAART

Bij geringe vlieghoogten kan de kleine luchtvaart grote verstoring veroorzaken op het wad (voedselzoekende vogels, zowel bij laag- als bij hoogwater en bij rustende zeehonden), alsmede in duin en kweldergebieden (broedende en rustende vogels). Maatregelen met betrekking tot vlieghoogten en -routes in het kader van een Algemene Maatregel van Bestuur op basis van de Luchtvaartwet zijn in voorbereiding. De minimaal toegestane vlieghoogte voor kleine luchtvaart en helicopters boven de Waddenzee wordt 450 meter, met corridors naar de vliegvelden op de Waddeneilanden en bij De Kooij. In die corridors zal op werkdagen minimaal 210 meter, en in de weekends op minimaal 300 meter hoogte gevlogen mogen worden.

Voor zover burgerluchtvaart boven de Waddenzee plaats heeft boven de genoemde hoogten is de Natuurbeschermingswet niet van toepassing. Voor deze vliegactiviteiten is derhalve geen vergunning of ontheffing op grond van deze wet vereist. Voor inspectie-, opsporings-, reddings- en ambulancevluchten is geen vergunning of ontheffing vereist.

Voor zover de Waddenzee is aangewezen als stiltegebied krachtens de Wet Geluidhinder geldt het beleid dat ULV's een afstand van 1500 m tot het stiltegebied moeten houden. Als gevolg hiervan is het gebruik van ULV's op basis van de Wet Geluidhinder in de praktijk boven het grootste deel van de Waddenzee reeds niet toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn mogelijk voor handhavingsdoeleinden en wetenschappelijk onderzoek. Voor dit laatste is ontheffing op grond van de Natuurbeschermingswet vereist.

5.13 MILITAIR GEBRUIK

Het militair gebruik van de Waddenzee is in het kader van het pkb-beleid neergelegd in het concept-beheersplan Militaire activiteiten. In het verlengde van beleidsuitspraken in de Defensienota is in het kader van de Evaluatienota Structuurschema Militaire Terreinen bezien in hoeverre militaire activiteiten niet

evengoed elders kunnen worden uitgevoerd en of zij niet zodanig gesitueerd kunnen worden dat de milieuhinder zoveel mogelijk beperkt wordt. Het pkb-beleid blijft gericht op vermindering van militaire activiteiten in de Waddenzee en op het voorkomen van geluidsoverlast, schade en verontreiniging van bodem, water en lucht.

De militaire activiteiten in of nabij de Waddenzee betreffen voornamelijk schiet- en vliegactiviteiten. In het kader van de Evaluatienota zullen de Koninklijke marine en de Koninklijke landmacht geen gebruik meer maken van de schietterreinen Lutjeswaard en Nieuwe Haventerrein, waardoor een onveilige zone van 34.000 ha vervalt. Op Vlieland bevindt zich de schietrange Vliehors van de Koninklijke luchtmacht en op Terschelling ligt de Navo-schietrange Noordvaarder. De range Noordvaarder is met ingang van 1992 in de maanden juli en augustus gesloten. Door het kabinet wordt in het kader van het pkb-beleid gestreefd naar beëindiging van het gebruik van de Noordvaarder op zo kort mogelijke termijn, doch uiterlijk in 1995. Op de range Vliehors zal voor het afwerpen van oefenbommen voor zover mogelijk gebruik worden gemaakt van een vliegpatroon, waarbij meer over de Noordzee wordt gevlogen en de Waddenzee meer wordt ontzien.

Het gebruik van een laagvliegroute voor straalvliegtuigen, die de Waddenzee kruist, is opgeschort in afwachting van een Navo-studie over de behoefte aan laagvliegen. Het streven van het kabinet is gericht op het beperken en zo mogelijk opheffen van militaire laagvliegroutes boven de Waddenzee.

Tussen de vliegbasis Leeuwarden en de eilanden Terschelling en Vlieland vinden helicoptervluchten plaats voor bijstand bij schietoefeningen op de ranges. Te zijner tijd vervalt de helihaven op Terschelling. Bij helicoptervluchten dienen zeehonden- en vogelconcentraties zoveel mogelijk gemeden te worden.

Op Vlieland is het Cavalerieschietkamp gevestigd. Hier wordt van 1 september tot 15 april geschoten met tankgeschut en boordmitrailleurs. Het aantal schoten in de toekomst kan met 20 % afnemen door een verminderde opleidingsbehoefte. De onveilige zone van de schietbaan in de Marnewaard (Lauwersmeer) strekt zich voor een groot deel over de Waddenzee uit. Het aantal schoten zal hier naar verwachting met 15 % kunnen afnemen.

Het huidige gebruik en beheer met betrekking tot militaire activiteiten in de Waddenzee is toegestaan zonder vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Nieuwe activiteiten en/of uitbreiding van bestaande activiteiten worden getoetst aan de bepalingen van de Natuurbeschermingswet.

6. **HANDHAVING EN TOEZICHT**

Toezicht op de naleving van de Natuurbeschermingswet zal worden uitgeoefend door personeel van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Met de opsporing van de bij de wet strafbaar gestelde feiten zijn belast zij die daartoe door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn aangewezen. Dit geldt onder meer voor het personeel van de drie inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna. Daarnaast vindt opsporing plaats door de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen personen.

De activiteiten van de verschillende diensten op het gebied van toezicht en inspectie in de Waddenzee worden op elkaar afgestemd. De Samenwerkende Inspectie Waddenzee (SIW) is een met dat doel op vrijwillige basis gevormd samenwerkingsverband van alle bij inspectie en beheer van de Waddenzee betrokken rijksdiensten, zoals Rijkswaterstaat/Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken, Directie Visserijen, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Marine, Marechaussee, Rijkspolitie te Water en Douane.

Daarbij speelt de Centrale Meldpost Waddenzee (CMW; marifoonkanaal 4; telefoon 05620-3100) in de Brandaris op Terschelling als "loket" voor het ontvangen van meldingen van verstoringen, verontreinigingen e.d. een belangrijke rol. Meldingen kunnen hier 24 uur per dag worden doorgegeven.

Meldingen van verstoringen, verontreinigingen, onregelde vaarwegmarkeringen, vogelolieslachtoffers e.d. kunnen voorts worden doorgegeven aan de inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna:

- * Phoca (tel.: 06-52106326; westelijke Waddenzee)
- * Krukel (tel.: 06-52107464; Waddenzee tussen Terschelling en Schiermonnikoog)
- * Harder (tel.: 06-52105398; oostelijke Waddenzee en Dollard).

7. INLICHTINGEN

Vragen over de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddengebied en over vergunningen en ontheffingen kunnen worden gericht aan de Consulente Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in de desbetreffende provincie:

- de Consulente te Groningen: Postbus 30027, 9700 RM Groningen (tel. 050-207207);
- de Consulente te Friesland, tevens coördinerende Consulente voor het Waddengebied: Postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden (tel. 058-955255);
- de Consulente te Noord-Holland: Postbus 3005, 2001 DA Haarlem (023-301234).

Vergunningen en ontheffingen dienen schriftelijk te worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Waar het gaat om ontheffingen ten behoeve van de georganiseerde wadloopsport en rondvaarttochten kan schriftelijk ontheffing worden aangevraagd via de Consulente NBLF.

Bij de behandeling van aanvragen om vergunning of ontheffing dient in de regel rekening te worden gehouden met een behandelingstermijn van circa drie maanden.

Ontheffingen voor de beroepsmatige uitoefening van de visserij in de Waddenzee behoeven niet apart te worden aangevraagd, doch zullen worden afgehandeld in het kader van vergunningprocedures op grond van de visserijwetgeving.